

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ І АУДИТУ

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ЗБІРНИК
кейсів з фахових дисциплін для здобувачів
вищої освіти СО «Магістр» спеціальності
071 «Облік і оподаткування»**

Електронне видання

Вінниця
ДонНУ
2021

УДК 37.091.214:378.22:[657+336.221](08)

М 58

*Рекомендовано вченою радою економічного факультету
(протокол № 11 від 24 травня 2021 р.)*

Автори: *Є. Є. Іонін*, д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту;
О. Т. Поліщук, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту;
Л. Л. Гевлич, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту;
О. О. Разборська, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту.

Рецензенти: *О. С. Трезубов*, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри підприємництва, корпоративної та просторової економіки;
Т. Ю. Фурман, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри економічної та управлінської аналітики.

М 58 Міждисциплінарний збірник кейсів з фахових дисциплін для здобувачів вищої освіти СО «Магістр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / Є. Є. Іонін, О. Т. Поліщук, Л. Л. Гевлич, О. О. Разборська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 88 с.

Міждисциплінарний збірник кейсів з фахових дисциплін підготовлена для здобувачів вищої освіти СО «Магістр» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньої програми «Облік і оподаткування» забезпечує формування в майбутніх фахівців теоретичних знань та практичних навичок з організації та методики аудиту, міжнародних стандартів фінансової звітності та аудиту, державного фінансового аудиту, фінансового аналізу, стратегічного аналізу, обліково-аналітичного обґрунтування управлінських рішень, обліку і фінансової звітності за міжнародними стандартами, методології наукових досліджень в обліку і аудиті, підготовки кваліфікаційної роботи.

УДК 37.091.214:378.22:[657+336.221](08)

© Іонін Є. Є., Поліщук О. Т., Гевлич Л. Л.,
Разборська О. О., 2021

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ	6
Програма навчальної дисципліни.....	6
Кейсові завдання	8
Тестові завдання.....	9
Рекомендована література.....	10
2. ОБЛІК І ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ	13
Програма навчальної дисципліни.....	13
Кейсові завдання	14
Тестові завдання.....	16
Рекомендована література.....	18
3. ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ	20
Програма навчальної дисципліни.....	20
Кейсові завдання	25
Тестові завдання.....	30
Рекомендована література.....	33
4. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ	37
Програма навчальної дисципліни.....	37
Кейсові завдання	42
Тестові завдання.....	44
Рекомендована література.....	46
5. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ	48
Програма навчальної дисципліни.....	48
Кейсові завдання	53
Тестові завдання.....	55
Рекомендована література.....	57
6. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	59
Програма навчальної дисципліни.....	59
Кейсові завдання	61
Тестові завдання.....	62
Рекомендована література.....	64

7. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА АУДИТУ	66
Програма навчальної дисципліни	66
Кейсові завдання	67
Тестові завдання	69
Рекомендована література	71
8. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОБЛІКУ І АУДИТІ. КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА	74
Програма навчальної дисципліни	74
Кейсові завдання	77
Тестові завдання	79
Рекомендована література	83

ВСТУП

Міждисциплінарна збірка кейсів охоплює навчальні програми, кейсові та тестові завдання, а також рекомендовану літературу за фаховими дисциплінами, що є профільними відповідно до освітньої програми підготовки магістра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Збірка складається з дисциплін циклу професійної та практичної підготовки ОП «Облік і оподаткування», а також вибірових дисциплін облікового, аналітичного та аудиторського спрямування та формує результати навчання та компетентності спеціалістів з обліку і оподаткування відповідно до змісту та фокусу освітньо-професійної програми, Стандарту вищої освіти зі спеціальності, додатково до НРК.

Мета міждисциплінарної збірки полягає в поєднанні фахових дисциплін, появи інтегрованих продуктів, проектів, міждисциплінарних об'єктів дослідження та їх подальшому опануванню здобувачами вищої освіти економічного профілю СО «Магістр».

Навчальні дисципліни, що входять до збірки, формують міждисциплінарні взаємозв'язки у підготовці магістрів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», передбачають формування та розвиток у здобувачів вищої освіти компетентностей та програмних результатів відповідно до ОП «Облік і оподаткування», забезпечують формування в майбутніх фахівців знань з організації та методики аудиту, міжнародних стандартів фінансової звітності та аудиту, державного фінансового аудиту, фінансового аналізу, стратегічного аналізу, обліково-аналітичного обґрунтування управлінських рішень, обліку і фінансової звітності за міжнародними стандартами, методології наукових досліджень в обліку і аудиті, підготовку кваліфікаційної роботи.

Міждисциплінарна збірка кейсових завдань допомагає сформувати загальні компетентності фахівців-економістів, зокрема в межах самостійної та індивідуальної роботи, а також може бути використана для підвищення кваліфікації викладачів та економістів-практиків.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ (автор – Л. Л. Гевлич, канд. екон. наук, доцент)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ОРГАНІЗАЦІЯ АУДИТУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ, АУДИТУ, ОГЛЯДУ, ІНШОГО НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ ТА СУПУТНІХ ПОСЛУГ

Поняття та призначення стандартів (норм) аудиту. Структура та класифікація стандартів за рівнем прийняття. Структура, зміст, характер, процедура розробки та прийняття Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг Міжнародної федерації бухгалтерів. Сутність основних стадій процесу аудиту за МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності», 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища», 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту», 330 «Дії аудитора у відповідь на оцінені ризики», 450 «Оцінка викривлень, ідентифікованих під час аудиту». Аудиторські висновки та звітність відповідно до вимог МСА 700 «Формулювання думки та надання звіту щодо фінансової звітності», 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора», 706 «Пояснювальні параграфи та параграфи з інших питань у звіті незалежного аудитора», 710 «Порівняльна інформація – відповідні показники і порівняльна фінансова звітність», 720 «Відповідальність аудитора щодо іншої інформації в документах, що містять перевірену аудитором фінансову звітність».

Тема 2. МЕТОДИКА АУДИТУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Поняття аудиторських доказів та сутність аудиторських процедур за МСА 500 «Аудиторські докази», 505 «Зовнішні підтвердження», 520 «Аналітичні процедури», 530 «Аудиторська вибірка», 540 «Аудит облікових оцінок, зокрема облікових оцінок за справедливою вартістю, та пов'язані з ними розкриття інформації», 560 «Подальші події», 580 «Письмові запевнення». Використання роботи інших фахівців за вимогами МСА 600 «Особливі міркування – аудит фінансової звітності групи (включно з роботою аудиторів компонентів)», 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів», 620 «Використання роботи експерта аудитора».

Тема 3. АУДИТ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ, СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ І ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ

Внутрішньогосподарський контроль: поняття, завдання, суб'єкти та об'єкти. Вивчення та оцінка стану внутрішньогосподарського контролю під час аудиту:

середовища контролю; процесу оцінки ризиків суб'єкта господарювання; інформаційної системи та повідомлення інформації; заходів контролю; моніторингу заходів контролю. Мета і завдання аудиту стану організації та ведення обліку. Предмет, об'єкти і джерела інформації аудиту стану організації та ведення обліку. Способи вивчення стану організації та ведення обліку на підприємстві. Вивчення організації облікової політики підприємства. Дослідження організації діловодства та документообігу. Вивчення організації роботи облікового апарату. Перевірка стану оперативного обліку та організації архіву облікової інформації.

Тема 4. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СТАНУ ЗВІТНОСТІ

Мета і завдання аудиту звітності. Предмет та об'єкти фінансової звітності. Методика перевірки показників звітності: перевірка показників звіту про фінансовий стан (балансу), звіту про сукупний дохід (звіту про фінансові результати), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал. Перевірка показників приміток до річної фінансової звітності. Перевірка прогнозованої фінансової інформації.

Тема 5. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Концепція життєвого циклу підприємства. Класифікація стадій за різними ознаками. Характеристика стадій створення, розвитку, зрілості, занепаду. Переваги (можливості) та недоліки (загрози) на стадіях життєвого циклу підприємства. Критерії оцінки фінансової звітності аудитором. Процедури аудиту фінансової звітності при продовженні діяльності підприємства. Поняття про реорганізацію та ліквідацію підприємства. Нормативно-законодавча база, об'єкти аудиторської перевірки. Характеристика і побудова ліквідаційного балансу. Процедури санаційного аудиту.

Тема 6. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Мета і методи аналізу фінансового стану. Зміст і основні процедури аналізу фінансово-господарської діяльності за даними бухгалтерської звітності. Методика проведення аудиту фінансового стану підприємств.

Тема 7. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ЗА ОБЛІКОВИМИ ОБ'ЄКТАМИ

Аудит операцій з необоротними активами. Методика аудиту операцій із запасами. Організація і методика проведення аудиту коштів та розрахунків. Аудит власного капіталу та забезпечення зобов'язань. Аудиторські процедури операцій з обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. Ви керівник аудиторської групи. Оцініть відсутність облікових записів щодо такої ситуації підприємства-клієнта: у поточному році виявлена помилка, допущена у минулому році: при розрахунку амортизації виробничого обладнання амортизація занижена на 85 000 грн, з яких 5 000 грн повинно бути включено у незавершене виробництво (його залишок на початок звітного періоду 123 000 грн), 80 000 грн – у собівартість готової продукції (її залишок на початок звітного періоду 100 000 грн), з якої реалізовано 90 %.

Кейс 2. Ви керівник аудиторської групи. Оцініть відсутність облікових записів щодо такої ситуації підприємства-клієнта: у поточному році виявлена помилка, допущена в минулому році – на адміністративні витрати віднесено 1 000 грн за підвищення кваліфікації обліковців, яке було заплановано, але не відбулося. На початок періоду залишок по рахунку нерозподіленого прибутку становив 1 500 грн.

Кейс 3. Ви керівник аудиторської групи. Оцініть відсутність облікових записів щодо такої ситуації підприємства-клієнта: у 2019 р. резерв відпусток склав 8 % від нарахованої заробітної плати. У січні 2020 р. стало зрозуміло, що резерв був завищений. За розрахунками у 2020 р. резерв відпусток становитиме 7 %. Фонд нарахованої заробітної плати підприємства – 100 000 грн.

Кейс 4. Ви керівник аудиторської групи. Оцініть ризик шахрайства на підприємстві-клієнті щодо такої ситуації: за результатами податкового аудиту встановлено, що за період компанія АВС-оптовий продавець квітів заключила контракт з 50 спеціалістами, зареєстрованими як фізичні особи-підприємці, що займаються вирощуванням та обробкою квітів, на таких умовах: контрагенти є платниками єдиного податку та ПДВ, надають послуги лише компанії АВС, компанія не має робітників з відповідними обов'язками у штаті (загальний штат компанії 12 осіб), оплачує щомісячно плату, що змінюється від періоду до періоду.

Кейс 5. Ви керівник аудиторської групи. Оцініть ризик шахрайства на підприємстві-клієнті щодо такої ситуації: під час аудиту необоротних активів підприємства АВС виявлено, що у листопаді звітного року проведено первинну дооцінку вартості патенту на промисловий зразок, розроблений підприємством та введений в експлуатацію. Первісна вартість патенту складала 20 000 грн, корисний строк експлуатації – 10 років, ліквідаційна вартість не визначена через відсутність активного ринку, після дооцінки справедлива вартість склала 25 000 грн, що відображено проводками:

Дт 124 Кт 423 5 000 грн.

Дт 423 Кт 133 2 395 грн.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Хто розробляє стандарти, обов'язкові до застосування суб'єктами аудиторської діяльності в Україні:

- а) Аудиторська палата України;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) керівник аудиторської фірми;
- г) Міжнародна федерація бухгалтерів?

2. Чим відрізняються внутрішньофірмові стандарти аудиту від міжнародних:

- а) обов'язковістю застосування;
- б) конфіденційністю;
- в) іншим трактуванням поняття аудиторського ризику;
- г) необхідністю планування перевірки?

3. Які стандарти аудиту регламентують документообіг аудитора:

- а) міжнародні;
- б) національні;
- в) внутрішньофірмові;
- г) документообіг не регламентується?

4. Якою має бути відповідь аудитора на загрози незалежності:

- а) продовжувати перевірку;
- б) надати інформацію про загрози органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю;
- в) оцінити загрози та здійснити застережні заходи;
- г) відмовитися від перевірки?

5. До якої групи застережних заходів належить зовнішній огляд системи контролю якості аудиторської фірми:

- а) встановлені професійною організацією, законодавчим чи регулювальним органом;
- б) встановлені клієнтом;
- в) встановлені аудиторською фірмою;
- г) не входить у застережні заходи?

6. Укажіть рекомендований інтервал суттєвості щодо статті власного капіталу (у %):

- а) від 1 до 3;
- б) від 3 до 5;
- в) від 3 до 7;
- г) від 5 до 10.

7. Назвіть умову шахрайства, складовою якої є нехтування необхідністю моніторингу ситуації з боку топ-менеджменту:

- а) стимули / тиск;
- б) ставлення / виправдання;
- в) можливості;
- г) не є умовою шахрайства.

8. До якого підходу належить використання матриці структури контролю:

- а) підхід «оцінка складових СВК»;
- б) підхід «оцінка структури контролю»;
- в) підхід «один ризик до багатьох процедур контролю»;
- г) підхід «багато ризиків до багатьох процедур контролю»?

9. За якого способу відображення змін в обліковій політиці відбувається коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного року:

- а) за ретроспективного;
- б) за перспективного;
- в) за професійного;
- г) за регульованого?

10. Які стадії життєвого циклу доцільно виділяти в процесі аналізу методики аудиту:

- а) організаційна структура, економіка підприємства, людські ресурси, технологія;
- б) створення, розвиток, зрілість, занепад;
- в) продовження функціонування, санація;
- г) методика аудиту не відрізняється за стадіями життєвого циклу?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. 2016–2017 Handbook Of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, And Related Services Pronouncements. URL: <https://www.iaasb.org/publications/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other-assurance-and-related-54>
2. Аудит. Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту: підруч. / В. В. Немченко та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 540 с.
3. Гевлич Л. Л. Аудит та бухгалтерська експертиза: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 150 с.
4. Етика професійного бухгалтера: сертифікований курс ФПБАУ. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:FPBAU+EPA101+2019_T3/about

5. Кодекс етики професійного бухгалтера. URL: <http://195.78.68.18/minfin/document/81073/D6.pdf>
6. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 рр. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu>
7. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text
8. Огійчук М. Ф., Утенкова К. О. Організація і методика аудиту. Київ: Видавництво Алерта, 2016. 304 с.
9. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-XIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

Допоміжна

1. Аудит: підруч. / за ред. В. І. Грушко. 4-те вид., доп. і перероб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с.
2. Гевлич Л. Л. Концепція життєвого циклу підприємства як чинник вибору методики аудиту. *Фінанси. Облік. Банки*. 2019. № 1(24). С. 17–27.
3. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Аудит процесів ліквідації та банкрутства підприємства в рамках санаційного аудиту. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 9. С. 95–101.
4. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Методи аудиту: міжнародне та національне трактування. *Modern Economics*. 2017. № 4. С. 35–42.
5. Гевлич Л. Л., Мошура Л. О. Проблемні аспекти методики аудиту нематеріальних активів. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 888–893.
6. Гевлич Л. Л., Пушак І. С. Підходи до сутності та класифікації аналітичних процедур в аудиті. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1 320–1 326.
7. Гевлич Л. Л., Щербіна А. О. Організація внутрішнього аудиту фінансових інвестицій вітчизняного підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 893–899.
8. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Використання аудиту як напрямок підвищення ефективності малого бізнесу. *Фінанси, учет, банки*. 2016. Вып. 1(21). С. 60–68.
9. Гордієнко Н. І., Харламова О. В., Мізік Ю. І., Конопліна О. О. Аудит: методика і організація: навч. посіб. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с.
10. Дубініна М. В., Сирцева С. В., Чебан Ю. Ю. Організація і методика аудиту: курс лекцій. Миколаїв: МНАУ, 2016. 135 с.
11. Подольчак Н., Карковська В. Аудит і оцінювання управлінської діяльності. Львів: Видавництво Львівська політехніка, 2016. 128 с.
12. Пушкар М. С., Семанюк В. З. Внутрішній аудит: підруч. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 211 с.

13. Слободяник Ю. Б. Державний аудит: навч. посіб. Суми: Наталуха А. С., 2015. 340 с.
14. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 402 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. EY: Building a better working world. URL: <http://www.ey.com> (дата звернення: 28.07.2021).
2. M&A Radar 2020: Україна. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home.html> (дата звернення: 28.07.2021).
3. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 28.07.2021).
4. Аудиторська палата України. URL: <https://www.apu.com.ua/> (дата звернення: 28.07.2021).
5. IFRS. URL: <https://www.ifrs.org/> (дата звернення: 28.07.2021).
6. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 28.07.2021).
7. Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України. URL: <https://www.ufraa.org/> (дата звернення: 28.07.2021).
8. International auditing and assurance standards board. URL: <https://www.iaasb.org> (дата звернення: 28.07.2021).

2. ОБЛІК І ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

(автор – О. Т. Поліщук, канд. екон. наук, доцент)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. РОЛЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Глобалізація економіки – найважливіший фактор прискорення процесів міжнародної гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Моделі бухгалтерського обліку, сутність та характерні особливості. Роль МСФЗ у реформуванні бухгалтерського обліку в Україні. Міжнародні організації, що займаються питаннями уніфікації обліку та фінансової звітності.

Тема 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРОБКИ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Історія створення Ради з міжнародних стандартів фінансової звітності. Цілі і завдання РМСФЗ. Склад і характеристика його основних органів, порядок і принципи їхнього формування. Порядок розробки та прийняття МСФЗ, їхній правовий статус. Склад і тематичні напрями МСФЗ. Інтерпретація МСФЗ. Стандарти GAAP. Основні відмінності між МСФЗ та GAAP в принципах обліку окремих видів активів, зобов'язань і капіталу. Перспективи зближення цих двох систем.

Тема 3. СКЛАД ТА ПРЕДСТАВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Зміст балансу, його структура та формати. Події після дати балансу та способи їхнього коректування. Призначення, структура та зміст звіту про прибутки та збитки. Порядок розрахунку прибутку на акцію. Структура та зміст звіту про зміни у власному капіталі. Методика складання звіту про рух грошових коштів. Призначення, сфера застосування та порядок представлення консолідованої фінансової звітності. Процедури консолідації фінансових звітів. Розкриття інформації про консолідацію фінансових звітів. Ретроспективне та перспективне застосування змін в обліковій політиці. Зміни в облікових оцінках.

Тема 4. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ АКТИВІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Облік основних засобів: поняття, особливості оцінки та бухгалтерського відображення. Витрати за позиками: поняття та оцінка. Знецінення активів. Визначення та оцінка збитку від знецінення активів. Інвестиційна власність: визнання,

оцінка та облік. Оренда: поняття, види та особливості обліку. Оперативна оренда, лізинг. Фінансові інструменти: визнання та оцінка. класифікація фінансових інструментів та їхній облік. Запаси: оцінка, облік, відображення у фінансовій звітності.

Тема 5. ВИЗНАННЯ, ОЦІНКА, ПОДАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

Визнання власного капіталу згідно з МСФЗ. Визнання та визначення капіталу та його інструментів згідно з МСФЗ. Класифікація капіталу згідно з МСФЗ. Облік похідних фінансових інструментів за МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка».

Тема 6. ВИМОГИ ЩОДО ВИЗНАННЯ, ОЦІНКИ ТА РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОХОДИ І ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА

Порядок визнання доходів підприємства згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності. Відмінності обліку доходів за МСФЗ та П(С)БО. Порівняльна характеристика визнання, оцінки і відображення в обліку підприємств витрат діяльності за міжнародними стандартами.

Тема 7. ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ

Фактори, що зумовлюють необхідність складання звітності вітчизняними підприємствами відповідно до МСФЗ. Проблеми, що виникають у вітчизняних підприємств під час складання звітності відповідно до МСФЗ. Поняття трансформації звітності у формат МСФЗ. Моделі трансформації звітності у формат МСФЗ. Порядок трансформації. Паралельний облік та порядок його ведення.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. Підприємство придбало у банку з метою перепродажу зливок банківського золота вагою 1 000 г первісною вартістю 900 000 грн (дата придбання – січень 2018 р.). У червні 2020 р. дане банківське золото було реалізовано банку за 995 000 грн.

Відбиття зазначених операцій в обліку підприємства наведено в табл. 1.

Як відобразити цю операцію у фінансовій звітності за МСФЗ станом на 30.06.2020 р.?

№ з / п	Зміст бухгалтерського запису	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображено придбання зливка (визначено собівартість фінансової інвестиції)			900 000
2	Відображено реалізацію зливка			995 000
3	Списано собівартість фінансової інвестиції			900 000
4	Відображено отримання грошових коштів			995 000

Кейс 2. Підприємство придбало у банку з метою перепродажу зливок банківського золота вагою 1 000 г. первісною вартістю 800 000 грн (дата придбання – січень 2018 р.). Станом на 31.12.2019 р. справедлива вартість зливка становила 900 000 грн. У червні 2020 р. це золото було реалізовано банку за 995 000 грн.

Відображення в обліку придбання та реалізації фінансового активу, що оцінюється за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у сукупному доході, наведено в табл. 2.

№ з / п	Зміст бухгалтерського запису	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображено придбання зливка (визначено собівартість фінансової інвестиції)			800 000
2	Відображено реалізацію зливка в червні 2020 р.			995 000
3	Відображено дооцінку зливка в червні 2020 р. (станом на 31.12.2019 р.). Результат дооцінки відображено в капіталі			100 000
4	Списано собівартість фінансової інвестиції у червні 2020 р.			900 000
5	Відображено отримання грошових коштів у червні 2020 р.			995 000

Що необхідно відобразити у фінансовій звітності за МСФЗ станом на 30.06.2020 р.?

Кейс 3. Компанія взяла кредит у банку для здійснення поточної виробничої діяльності (придбання сировини) у сумі 1 000 у. о. під 6 % річних на 6 місяців.

Визначити суму витрат за позиками, прийняти рішення про визнання даних витрат.

Кейс 4. Підприємство придбало у банку з метою перепродажу зливок банківського золота вагою 1 000 г первісною вартістю 900 000 грн (дата придбання – січень 2020 р.). У червні 2020 р. це банківське золото було реалізовано банку за 995 000 грн. Відобразити господарські операції на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до МСФО.

Відображення зазначених операцій в обліку підприємства наведено в табл. 3.

№ з / п	Зміст бухгалтерського запису	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Відображено придбання зливка (визначено собівартість фінансової інвестиції)			900 000
2	Відображено реалізацію зливка			995 000
3	Списано собівартість фінансової інвестиції			900 000
4	Відображено отримання грошових коштів			995 000

Що необхідно відобразити у фінансовій звітності за МСФЗ станом на 30.06.2020 р.?

Кейс 5. Підприємство 01.02.2019 р. придбало з дисконтом трирічні облігації номінальною вартістю 3 000 000 грн. Процентний дохід за наведеними облігаціями становить 20 % річних. Сума дисконту під час придбання становила 90 000 грн. Необхідно з'ясувати, як зазначені облігації відобразатимуться у фінансовій звітності підприємства, складеній за стандартами МСФЗ станом на 31.12.2020 р.

Відобразити у бухгалтерському обліку підприємства операції з придбання облігацій відповідно до МСФО.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Що з перерахованого нижче НЕ є активом компанії:

- а) орендований будинок;
- б) застаріле обладнання, яке неможливо використовувати або продати;
- в) куплені компанією облігації, які підлягають погашенню через 3 роки;
- г) заборгованість співробітників за авансами виданими?

2. Що з перерахованого нижче розкривається у звітності компанії як зобов'язання:

- а) зобов'язання постачальника поставити компанії меблі;
- б) зобов'язання банку видати кредит в рамках кредитної лінії;
- в) облігації внутрішньої державної позики;
- г) випущені компанією облігації, що підлягають погашенню через 2 роки?

3. Компанія отримала від своєї материнської компанії безповоротну фінансову допомогу. Вона повинна відобразити у звітності цю допомогу як:

- а) актив;
- б) зобов'язання;
- в) капітал;
- г) доходи.

4. Нарахування дивідендів за класичними привілейованими акціями власної емісії розкривається у звітності як:

- а) зменшення внесеного капіталу;
- б) нарахування витрат;
- в) нарахування доходів;
- г) зменшення активів.

5. Яка з операцій повинна бути відображена в звітності як дохід:

- а) отримання дивідендів по акціях в портфелі компанії;
- б) отримання кредиту від пов'язаної особи;
- в) розміщення коштів на депозиті;
- г) отримання гарантійного депозиту від клієнта?

6. Визначте, який з переліків країн, що мають подібні облікові моделі, не є помилковим:

- а) Аргентина, Еквадор, Австрія, Перу;
- б) Японія, Чилі, Норвегія;
- в) Єгипет, Японія, Португалія, Греція.

7. У якому році в Україні було впроваджено Систему національних рахунків (СНР):

- а) 1992 р.;
- б) 1993 р.;
- в) 1994 р.?

8. Ідея теорії статичного балансу полягає:

- а) у відображенні платоспроможності підприємства;
- б) у можливості підприємства погасити свої борги;
- в) усі відповіді правильні.

9. Головною умовою принципу зіставності як якісної характеристики бухгалтерської інформації є те, що:

- а) користувачі звітності інформуються про варіанти облікової політики, будь-які зміни до неї, результати цих змін та їхній вплив на зміст звітних показників;
- б) користувачі отримують інформацію дозовано;
- в) власний варіант відповіді.

10. Консерватизм можна звести до тези:

- а) бухгалтери повинні відображати найнижчу з можливих вартість активів і доходів і найвищу з можливих вартість пасивів і витрат;
- б) бухгалтери повинні відображати найвищу з можливих вартість активів і доходів і найвищу з можливих вартість пасивів і витрат;
- в) бухгалтери повинні відображати найвищу з можливих вартість активів і доходів і найнижчу з можливих вартість пасивів і витрат.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Безверхий К. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП): практ. посіб. Київ: ЦУЛ, 2017. 228 с.
2. Бессонова С. І. Складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності: навч. посіб. Маріуполь: ПДТУ, 2016. 235 с.
3. Голов С. Ф. Международные стандарты финансовой отчетности: вопросы, тесты, упражнения. Київ: Либра, 2007. 320 с.
4. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 368 с.
5. Жураковська І. В. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: конспект лекцій для студентів спеціальності 8.03050901 «Облік і аудит» денної і заочної форм навчання. Луцьк: Луцький НТУ, 2015. 84 с.
6. Кузнецова С. О. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. Харків: Видавництво «Лідер», 2016. 318 с.
7. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2016. 360 с.
8. Міжнародні стандарти фінансової звітності: версія 2016 р. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti--versiiaperekladu-ukrainskoiu-movoiiu-rik?category=bjudzhet&subcategory=buhgalterskij-oblik> (дата звернення: 09.01.2021).
9. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. / С. О. Кузнецова, І. Б. Чернікова. Харків: Видавництво «Лідер», 2016. 318 с.
10. Садовська І. Б. Трансформації фінансової звітності за міжнародними стандартами: навч. посіб. Луцьк: Редакційно-видавничий відділ Луцького НТУ, 2013. 412 с.

Допоміжна

1. Губачова О. М. Облік у зарубіжних країнах: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 432 с.
2. Германчук Г. О., Боярова О. А., Кузик Н. П., Микицей Т. Д. Концептуальні засади обліку і звітності за МСФЗ: тлумачний словник. Київ: Компрінт, 2014. 194 с.
3. Звітність підприємств: проблеми трансформації. Термінологічний словник / Г. О. Германчук, О. А. Боярова, Н. П. Кузик, Т. Д. Микицей. Київ: Компрінт, 2014. 178 с.
4. МСФО: обзор новшеств-2014. *Все о бухгалтерском учете*. 2014. № 25. С. 42–47.
5. Овчаренко В. Основные принципы, методика и проблемы составления консолидированной финансовой отчетности по МСФО. URL: <http://product.ligazakon.ua/ru/osnovnye-principyu-metodika-i-problemysostavleniya-konsolidirovannoj-finansovoj-otchetnosti-po-msfo/> (дата звернення: 09.01.2021).
6. Откаленко О. М. Консолідована фінансова звітність: особливості складання і подання згідно національних і міжнародних стандартів. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Economics/7_154722.doc.htm (дата звернення: 09.01.2021).
7. Первое применение МСФО: советы специалиста. *Все о бухгалтерском учете*. 2013. № 28. С. 12–18.
8. Пирець Н. М. Складання консолідованої фінансової звітності за міжнародними та національними стандартами. *Економічний простір*. 2013. № 70. С. 243–251.
9. Трансформація фінансової звітності в форматі МСФО. *Енциклопедія бухгалтера і економіста*. 2012. № 42. С. 5–52.
10. Циган Р. М. Адаптація методів консолідації фінансової звітності до міжнародних стандартів. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1034/35> (дата звернення: 09.01.2021).

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_010 (дата звернення: 09.01.2021).
2. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1034/35> (дата звернення: 09.01.2021).

3. ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ

(автор – О. О. Разборська, канд. екон. наук, доцент)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ – ГАЛУЗЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Державні фінанси: характеристика і складові. Система управління державними фінансами та її функції.

Фінансовий контроль як функція системи управління, його види та форми. Аудит як форма контролю державних фінансів.

Державний фінансовий аудит: зміст, мета і завдання. Об'єкти державного фінансового аудиту. Суб'єкти виконання державного фінансового аудиту в Україні. Класифікація видів державного фінансового аудиту. Відмінності фінансового аудиту та аудиту ефективності.

Тема 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Історія становлення та розвитку державного фінансового аудиту.

Правовий статус, функції та повноваження вищих органів аудиту державних фінансів зарубіжних країн.

Міжнародні професійні організації Вищих аудиторських установ (INTOSAI, EUROSAI): мета, завдання, принципи діяльності, структура управління.

Аспекти врахування досвіду аудиту ефективності та його місце в системі державного фінансового контролю зарубіжних країн в умовах глобалізації.

Зв'язок аудиту ефективності з економічністю, продуктивністю і результативністю використання бюджетних коштів.

Тема 3. ПРАВОВІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Стандарти державного фінансового аудиту. Лімська декларація керівних принципів державного фінансового аудиту, передумови її прийняття. Мексиканська декларація незалежності.

Зміст і характеристика Міжнародних стандартів аудиту державних фінансів INTOSAI (ISSAI). Загальні стандарти аудиту. Стандарти проведення державного фінансового аудиту. Стандарти звітування. Стандарти INTOSAI щодо внутрішнього контролю (INTOSAI GOV).

Врахування в аудиті державних фінансів вимог Кодексу етики. Вимоги Етичного кодексу INTOSAI для аудиторів (контролерів) у державному секторі. Практичне впровадження міжнародних стандартів ISSAI 30 «Кодекс етики» та ISSAI 40 «Контроль якості для ВОА».

Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (IFAC).

Розмежування повноважень державних контролюючих органів з аудиту державних фінансів в Україні. Завдання та функції суб'єктів державного фінансового аудиту. Функції Рахункової палати України в аудиті державних фінансів. Аудиторські повноваження органів Державної аудиторської служби України. Завдання державної податкової служби України: сутність, мета та методи податкового аудиту. Контрольні повноваження Державного казначейства України.

Повноваження приватних аудиторів (аудиторських фірм) із проведення аудиту в державному секторі.

Тема 4. ПЛАНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Планування контрольних заходів. Рівні планування контрольних заходів суб'єктами державного фінансового аудиту. Етапи планування аудиторського завдання. Прийоми і процедури державного фінансового аудиту на етапі планування.

Суттєвість інформації та роль її оцінки в державному фінансовому аудиті. Показники для визначення рівня суттєвості. Ризик отримання неадекватних результатів аудиту (аудиторський ризик): сутність та особливості оцінювання за елементами. Питання, які розглядаються під час визначення аудиторського ризику отримання неадекватних результатів державного фінансового аудиту.

Оцінка системи внутрішнього контролю та середовища об'єкта державного фінансового аудиту. Ознайомлення зі сферою діяльності бюджетних установ. Кадрове забезпечення державного фінансового аудиту. Вибір теми та визначення об'єктів державного фінансового аудиту. Дослідження системи бухгалтерського обліку. Аналіз матеріалів попередніх контрольних заходів, стану та обраних бюджетною установою шляхів усунення виявлених недоліків і порушень.

План і програма державного фінансового аудиту, їхнє значення та структура. Питання для попереднього вивчення суб'єктами державного фінансового аудиту в межах предмета перевірки.

Тема 5. АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

Бюджетні програми та роль державного фінансового аудиту в оцінюванні їхнього виконання. Програмно-цільовий метод формування бюджету. Критерії оцінки ефективності виконання бюджетних програм в державного фінансового

аудиту. Показники економічної та соціальної ефективності. Критерій ефективності розподілу ресурсів за теорією В. Парето.

Зміст, мета і завдання аудиту адміністративної діяльності у процесі оцінюванні виконання бюджетних програм. Критерії оцінювання адміністративної діяльності. Складові аудиту адміністративної діяльності у процесі оцінювання виконання бюджетних програм. Аудит виконання законів і нормативних актів під час прийняття управлінських рішень. Чинники збільшення ризику аудиту адміністративної діяльності. Фактори впливу невідповідності законодавству на інформацію. Основні підходи до реалізації завдань аудиту адміністративної діяльності: орієнтація на результати та орієнтація на проблеми.

Сутність моніторингу та оцінки виконання бюджетних програм. Структура оцінки виконання бюджетної програми. Моделі й методи оцінювання бюджетних програм. Прийоми та процедури аудиту ефективності виконання бюджетних програм. Визначення проблем виконання бюджетної програми (висунення гіпотез аудиту).

Тема 6. МЕТОДИКА ПЕРЕВІРКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ДЕРЖАВНОМУ ФІНАНСОВОМУ АУДИТІ

Фінансова звітність, що перевіряється під час державного фінансового аудиту: форми та елементи. Користувачі фінансової звітності та їхні інформаційні інтереси. Значення фінансової звітності у процесі прийняття рішень її користувачами. Оцінювання корисності інформації фінансової звітності під час державного фінансового аудиту. Врахування в державному фінансовому аудиті якісних характеристик фінансової звітності та припущень, на яких вона ґрунтується.

Твердження фінансової звітності: категорії, види і призначення. Поняття аудиторських доказів та їхні види. Особливості застосування процедур отримання доказів в державному фінансовому аудиті: процедури оцінки ризиків, тести контролю і процедури по суті. Оцінювання достовірності аудиторських доказів. Загальні правила щодо достовірності різних типів аудиторських доказів.

Тема 7. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Аудит формування проєкту бюджету. Основні напрями бюджетної політики. Прогнозна фінансова інформація. Питання для оцінки подання й розкриття прогностичної інформації під час підготовки проєкту бюджету.

Методика аудиту виконання доходної та видаткової частин державного та місцевих бюджетів. Завдання аудиторського дослідження ефективності виконання державного та місцевого бюджетів. Напрями надання пропозицій за результатами аудиту ефективності виконання державного та місцевих бюджетів.

Етапи процесу державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання, їхні завдання та процедури.

Методика проведення аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ. Етапи здійснення державного аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ. Процедури державного аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ України.

Тема 8. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Необхідність та нормативне регулювання державного фінансового аудиту в умовах електронного зберігання і обробки інформації. Елементи комп'ютерних інформаційних систем та їхній вплив на організацію і методику державного фінансового аудиту.

Загальна характеристика процесу державного аудиту в умовах застосування комп'ютерних інформаційних систем. Використання комп'ютерних інформаційних систем на етапах планування та виконання аудиторських процедур.

Інформація у змісті робочої документації на програмне забезпечення методів аналізу системи контролю. Особливості ідентифікації місць можливого виникнення помилок (ризиків), пов'язаних з використанням комп'ютерних інформаційних систем. Оцінка ризику неефективності системи бухгалтерського обліку і системи внутрішнього контролю у комп'ютерних інформаційних системах.

Функціонування системи внутрішнього контролю в умовах використання інтерактивних комп'ютерних систем. Процедури організації комп'ютерних інформаційних систем, які підвищують загальний рівень внутрішнього контролю.

Особливості оцінки системи внутрішнього контролю в умовах застосування комп'ютерних інформаційних систем: розуміння організаційної структури підприємства; опис прийнятої системи передачі обов'язків і повноважень; дослідження процедур контролю, що застосовуються адміністрацією, включно з внутрішнім аудитом (за його наявності).

Суттєві заходи, що запобігають комп'ютерним зловживанням.

Тема 9. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Інформаційні потреби користувачів результатів державного фінансового аудиту. Завершення і узагальнення результатів державного фінансового аудиту з урахуванням потреб користувачів.

Зміст та форма робочої документації, складеної за результатами державного фінансового аудиту. Основні вимоги щодо документування результатів та оформлення матеріалів контрольних заходів.

Вимоги до складання та оформлення звітів (висновків) за результатами державного фінансового аудиту. Елементи, типи і види аудиторських звітів. Підготовка та оприлюднення звіту за результатами державного фінансового аудиту. Нагляд за виконанням висновків та рекомендацій звіту державного аудитора.

Методи реалізації результатів державного фінансового аудиту. Моніторинг виконання управлінських рішень, прийнятих за результатами державного фінансового аудиту. Оцінка правильності визначення збитків та порядку їхнього відшкодування. Перевірка правильності застосування фінансових санкцій. Процедури інформування про результати державного фінансового аудиту правоохоронних органів.

Тема 10. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Етапи процесу проведення державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання органами Державної аудиторської служби. Планування державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання. Підготовка програми проведення державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання.

Оцінка фінансових ризиків діяльності суб'єктів господарювання. Оцінка стану внутрішньогосподарського контролю (ВГК) (позитивна, умовно-позитивна, негативна). Визначення та перевірка зовнішніх та внутрішніх факторів ризику. Звітування про результати державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання.

Порядок проведення органами Державної аудиторської служби державного фінансового аудиту окремих господарських операцій. Методика та результати операційного аудиту.

Методика організації та проведення органами Державної аудиторської служби державного аудиту фінансової та господарської діяльності бюджетних установ України.

Фактори ризику діяльності бюджетних установ та оцінка ступеня їхнього можливого впливу. Поточні аудиторські процедури (моніторинг, камеральна перевірка, обстеження). Дослідження організації ВГК під час виконання поточних аудиторських процедур.

Підготовка висновку щодо достовірності річної фінансової звітності, складання, узгодження та підписання аудиторського звіту та реалізація результатів дослідження.

Тема 11. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ

Аудит ефективності виконання місцевих бюджетів. Прийоми та процедури аудиту виконання місцевого бюджету. Попередній аудит ефективності виконання місцевого бюджету.

Формулювання можливої причини прорахунків у формуванні ресурсної бази (гіпотези аудиту) під час формування та виконання досліджуваного бюджету. Проведення аудиту ефективності виконання місцевих бюджетів та реалізація результатів аудиту.

Методологічні основи проведення аудиту ефективності виконання бюджетних програм. Проблемні питання аудиту ефективності. Приклади гіпотез аудиту виконання бюджетних програм.

Підготовка висновків та пропозицій, реалізація яких підвищила б рівень виконання бюджетної програми. Обговорення результатів з учасниками аудиту ефективності.

Тема 12. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ РАХУНКОВОЮ ПАЛАТОЮ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ

Правила та процедури аудиту ефективності використання державних коштів. Права та обов'язки аудиторів Рахункової палати (спеціалісти та експерти).

Етапи аудиту ефективності використання державних коштів. Консультації з незалежними установами, організаціями та спеціалістами.

Планування аудиту ефективності. Виконання аудиту ефективності використання державних коштів. Методика збирання аудиторських доказів (документальний огляд, інтерв'ю, опитування (анкетування), аналіз даних (вибірка), фізичне спостереження).

Звітування про результати аудиту ефективності використання державних коштів. Оцінка результатів перевірки (Акт перевірки, проєкт Звіту про результати перевірки, Звіт).

Перевірка виконання пропозицій за результатами аудиту ефективності використання державних коштів. Оцінка результатів заходів.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. Вихідні дані: державне регулювання вищою педагогічною освітою характеризується багатофункціональними організаційними зв'язками між Мінекономіки, Міносвіти, регіональними органами управління освітою, вищими навчальними закладами, загальноосвітніми середніми навчальними та дошкільними

навчально-виховними закладами, службою зайнятості, органами статистики, місцевого самоврядування та їхніми підрозділами тощо для організації перспективного планування обсягів випуску педагогічних кадрів, обліку вакантних робочих місць для кваліфікованих вчителів, формування та розміщення державного замовлення та визначення обсягів їхньої підготовки за рахунок інших джерел, забезпечення працевлаштування випускників-педагогів, а також впровадження подальшого моніторингу системних процесів у цій сфері.

Необхідно:

1. *Визначити* об'єкти аудиту адміністративної діяльності у сфері управління вищою освітою.
2. *Встановити* можливі «слабкі місця» адміністративної діяльності у сфері управління освітою.
3. *Визначити* завдання аудиту адміністративної діяльності на підставі умови.
4. *Обґрунтувати* систему критеріїв аудиту адміністративної діяльності у сфері управління освітою.

Кейс 2. *Вихідні дані:* державне замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів формується Мінекономіки на підставі інформації Міносвіти та інших міністерств, у підпорядкуванні яких перебувають вищі навчальні заклади. Критеріями для аналізу пропозицій ВНЗ до державного замовлення на підготовку педагогів є: кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються за рахунок бюджетних коштів та інших джерел фінансування; частка здобувачів, прийнятих до вищих навчальних закладів за бюджетні кошти, у загальній кількості вступників; кількість учнів із розрахунку на одного педагога, а також вартість підготовки одного фахівця відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів та за формами навчання. Обсяги підготовки фахівців вищими навчальними закладами недержавної форми власності не враховуються.

Необхідно:

1. *Визначити* суб'єктів аудиту адміністративної діяльності у сфері регулювання підготовки фахівців у ВНЗ.
2. *Оцінити* обсяг можливих ресурсів, необхідних для проведення аудиту адміністративної діяльності у сфері регулювання підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.
3. *Обґрунтувати* зміст процедур аудиту адміністративної діяльності у сфері регулювання фахівців у ВНЗ.

Кейс 3. *Вихідні дані:* відповідно до планів Голови Державної аудиторської служби України та Управління Західного офісу Держаудитслужби в Рівненській області на IV квартал 2019 р. відділ державного фінансового аудиту виконання

програм брав участь у державному фінансовому аудиті виконання бюджетних програм у системі Державного комітету лісового господарства України за 2017–2018 рр. та завершений звітний період 2019 р.

Дослідженням охоплено Рівненське обласне управління лісового та мисливського господарства, підпорядковані йому лісогосподарські підприємства та Рівненський природний заповідник, Березнівський лісовий коледж, Рівненська державна зональна лісонасіннева інспекція, Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство «Рівнелісозахист». За бюджетними програмами, прийнятими на виконання Програми «Ліси України», в досліджуваному періоді з державного бюджету в область надійшло коштів у сумі 158 593,5 тис. грн.

Проведеним аудитом виявлено низку факторів, які не сприяли виконанню поставлених завдань та ефективному використанню бюджетних коштів.

По-перше, в досліджуваному періоді спостерігається зростання обсягу коштів, спрямованих на ведення лісового і мисливського господарства, створення захисних лісових насаджень та збереження природно-заповідного фонду. Поряд із цим не першочергові та непродуктивні витрати лісогосподарських підприємств, підпорядкованих обласному управлінню лісового та мисливського господарства, склали 68 671,0 тис. грн, що становить 43,3 % від обсягу коштів, отриманих із державного бюджету, і є резервом економії бюджетних коштів та джерелом нарощування виробничого потенціалу підприємств.

По-друге, за досліджуваний період площа земель, які належать лісогосподарським підприємствам, збільшилася на 87 га, і планові показники із заліснення вільних, придатних для заліснення земель, виконувалися. Однак наблизитися до затвердженого показника нормативу оптимальної лісистості області не вдалося, оскільки для його досягнення необхідно заліснити понад 70,0 тис. га території.

По-третє, в досліджуваному періоді лісогосподарські підприємства області мали достатню матеріально-технічну базу для виконання заходів Програми «Ліси України». Проте, спостерігається тенденція до зменшення обсягу коштів, спрямованих на оновлення основних засобів як за рахунок коштів державного бюджету, так і власних надходжень з 66 984,0 тис. грн у 2017 р., до 30 568,5 тис. грн у 2018 р. та до 18 010,3 тис. грн за 9 місяців 2019 р. Водночас збільшився рівень зношеності наявних основних засобів з 46,1 % у 2017 р. до 52,6 % за 9 місяців 2019 р.

По-четверте, недосконалість системи внутрішнього контролю за витрачанням коштів, спрямованих на виконання заходів Програми «Ліси України», призвела до порушень фінансової дисципліни в досліджуваному періоді на загальну суму 881,6 тис. грн, із них: незаконні видатки склали 184,2 тис. грн, неефективно використано 82,6 тис. грн, допущено інших порушень на суму 614,8 тис. грн.

Враховуючи результати проведеного аудиторського дослідження, дослідницькою аудиторською групою надано низку пропозицій, які було враховано в управлінських рішеннях.

Необхідно визначити:

1. Який вид аудиту проводився у цьому випадку?
2. Яка мета цього аудиту?
3. Які основні завдання аудиторів?

Кейс 4. Вихідні дані: глобальним критерієм соціальної ефективності використання бюджетних коштів вважають спрямованість їхнього витрачання на підвищення добробуту населення. За цим критерієм оцінюються всі програми та заходи, на які витрачаються державні кошти. За кожним напрямом формулюється відповідна соціальна мета й використовуються показники якісної та кількісної оцінки щодо її досягнення.

Загальним критерієм економічної ефективності використання бюджетних коштів вважають їхню спрямованість та економічність, тобто досягнення найбільших результатів за забезпечення економії витрат живої та уречевленої праці.

Саме такий підхід дає змогу створити систему взаємопов'язаних показників, використання яких характеризує різні сторони досягнення соціальних цілей конкретних державних програм. При цьому за кожною програмою визначається локальний критерій, який сприяє досягненню глобального суспільного критерію, якісні та кількісні показники оцінки результатів виконання програми.

Основними напрямками вирішення цього завдання у державі є зниження енергоємності, матеріаломісткості, зростання фондівіддачі та ін. Показники ефективності побудовані на основі співвідношення величини отриманого результату до витрат, здійснених унаслідок виконання цієї програми. За таким підходом, зважаючи на певні особливості, розраховується економічна ефективність інвестицій, капітальних вкладень, впровадження нових засобів виробництва тощо.

У програмі зниження безробіття населення передбачається створення місцевих служб зайнятості, або / і додаткових робочих місць, для чого виділяються необхідні фінансові ресурси з відповідного бюджету.

Необхідно: встановити, які показники якісної і кількісної оцінки соціальної та економічної ефективності використання бюджетних коштів варто використовувати за результатами виконання програми зниження безробіття населення.

Кейс 5. Вихідні дані: державна політика в галузі освіти визначається Верховною Радою України відповідно до Конституції України і здійснюється органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Державний контроль за діяльністю навчальних закладів незалежно від форм власності здійснюється з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики в галузі освіти.

Державний контроль проводиться центральними і місцевими органами управління освітою та Державною інспекцією навчальних закладів при Міністерстві освіти і науки України. Положення про центральні державні органи управління освітою, про Державну інспекцію навчальних закладів при Міністерстві освіти України затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Міністерство освіти і науки України є центральним органом державної виконавчої влади, який здійснює керівництво у сфері освіти.

Міністерства і відомства, яким підпорядковані навчальні заклади, разом із Міністерством освіти і науки України беруть участь у здійсненні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, у проведенні державного інспектування та акредитації навчальних закладів, здійснюють контрольні функції з дотримання вимог щодо якості освіти, забезпечують зв'язок із навчальними закладами та державними органами інших країн з питань, що належать до їхньої компетенції, організовують впровадження у практику досягнень науки і передового досвіду.

Акти міністерств і відомств, яким підпорядковані навчальні заклади, прийняті у межах їхньої компетенції, є обов'язковими для місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм органів управління освітою, навчальних закладів відповідного профілю незалежно від форм власності.

Інші повноваження Міністерства освіти України, міністерств і відомств України, яким підпорядковані навчальні заклади, визначаються положенням про них.

Необхідно:

1. *Визначити* об'єкти аудиту адміністративної діяльності у сфері управління освітою.
2. *Встановити* можливі «слабкі місця» адміністративної діяльності у сфері управління освітою.
3. *Визначити* завдання аудиту адміністративної діяльності на підставі умови.
4. *Обґрунтувати* систему критеріїв аудиту адміністративної діяльності у сфері управління освітою.

Кейс 6. Вихідні дані: оцінимо програму регіонального розвитку Львівської області до 2019 р. Місією стратегії є підвищення якості життя людей, створення умов для їхньої самореалізації та розвитку.

Головним завданням програми є створення таких можливостей для жителів області, організацій і підприємств регіону, внутрішніх та зовнішніх інвесторів, які дадуть їм змогу реалізувати власні інтереси, створити високооплачувані робочі місця, отримати доходи та наповнити бюджет.

Необхідно визначити: за допомогою яких етапів реалізації програми покращиться життя людей?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Тема аудиту ефективності:

- а) дослідження ефективності управління державними ресурсами під час виконання конкретно визначеної бюджетної програми;
- б) загальновідомі недоліки програми, які визначаються під час попереднього ознайомлення з досліджуваною бюджетною програмою;
- в) припущення аудитора щодо причини виникнення та існування проблем, недосконалості певних позицій в організації виконання бюджетних цільових програм;
- г) визначені нормативно-правовими актами основні цілі, яких необхідно досягти в результаті виконання конкретної бюджетної програми.

2. До завдань програмно-цільового методу планування бюджетних видатків не належить:

- а) затвердження всіх видатків бюджету у вигляді програм;
- б) розробка кількісних та якісних вимірів і цілей для кожної програми;
- в) чітке визначення мети програми, її завдань та конкретних показників ефективності;
- г) підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів.

3. Не є етапом проведення аудиту ефективності виконання бюджетних програм:

- а) підготовка до аудиту;
- б) проведення аудиту;
- в) систематизація аудиту;
- г) реалізація результатів аудиту.

4. Показники затрат відображають:

- а) кількість вироблених одиниць продукції, наданих послуг або кількість споживачів, яким були надані послуги державною установою в рамках програм;
- б) наскільки послуга досягла своєї мети або виконала завдання, задовольнила потребу споживача або задовольнила загальноприйнятні вимоги галузевого стандарту;

- в) наскільки державні послуги надаються за рахунок найменших витрат;
- г) обсяг та структуру матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, залучених (витрачених) на виконання бюджетної програми.

5. Ефективність – це:

- а) результати, порівняно із цілями, зіставлені з використаними для досягнення цих цілей ресурсами;
- б) співвідношення між продуктом у вигляді товарів, послуг тощо та ресурсами, використаними для їхнього виробництва;
- в) мінімізація вартості ресурсів, спрямованих на діяльність, з огляду на відповідну якість;
- г) правильної відповіді немає.

6. Основним критерієм ефективності за В. Парето є:

- а) результативність та економічність;
- б) наявність або відсутність розтрати ресурсів;
- в) соціальна справедливість;
- г) державний аудит.

7. Відносним показником економічності є:

- а) сума видатків у грошовому виразі на одиницю показника продукту;
- б) обсяги ресурсів кожного виду, що використовуються під час виконання програми;
- в) загальна сума видатків за програмою;
- г) обсяги змінних і постійних витрат.

8. Показники якості відбивають:

- а) співвідношення обсягу вихідного продукту і кінцевих результатів програми;
- б) обсяги та структури ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми;
- в) якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг);
- г) загальну суму видатків за програмою.

9. Незалежне дослідження діяльності осіб, відповідальних за формування і використання державних фінансових ресурсів, зокрема у процесі виконання бюджетних програм, для удосконалення системи управління, – це:

- а) бюджетна програма;
- б) аудит адміністративної діяльності;
- в) мета аудиту ефективності;
- г) державна цільова програма.

10. Який із варіантів не є чинником, що визначає зміст критеріїв аудиту адміністративної діяльності:

- а) зміни в системах;
- б) проблеми управління;
- в) ризики;
- г) результати поточних перевірок?

11. Основними джерелами інформації, що можуть бути використані в аудиті адміністративної діяльності, є:

- а) планові показники, що закладені в кошторисі бюджетних установ та в паспортах бюджетних програм;
- б) фактичні результати виконання програм;
- в) звітні показники, що закладені в кошторисі бюджетних установ та в паспортах бюджетних програм;
- г) звітні результати виконання програми.

12. До змісту Звіту про виконання паспорта бюджетної програми не входить:

- а) виконання видатків у розрізі територій;
- б) виконання видатків на реалізацію державних цільових програм, які виконуються в межах бюджетної програми за звітний період;
- в) напрями витрачання коштів за звітний період;
- г) виконання за видатками та наданими кредитами за бюджетною програмою.

13. Модель оцінювання виконання бюджетних програм, яка характеризується тим, що фахівцям доручається оцінювання програм з урахуванням власних професійних критеріїв і стандартів якості діяльності, – це:

- а) модель оцінювання досягнення мети;
- б) модель ефективності;
- в) професійна модель;
- г) модель результативності.

14. Аналіз Фортіорі:

- а) робляться всі можливі спроби довести, що запропонована альтернатива є найменш привабливою;
- б) пропонується кілька комбінацій можливих значень і розв'язується проблема для кожного сценарію;
- в) аналіз сильних і слабких сторін предмета, явища, процесу можливостей щодо змін на краще та загроз щодо його позитивного розвитку;
- г) порівняння параметрів роботи окремих функцій.

8. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 № 576-VIII, з останніми змінами. Відом. Верховної Ради. 2015. № 36. Ст. 360. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/576-19> (дата звернення: 09.08.2021).
9. Стандарти з аудиту INTOSAI, новий переклад, підготовлений для Рахункової палати України Проектом TASIC «Аудит державних фінансів». URL: <http://www.ach.gov.ru/ru/intosaikni/dockni/399/>
10. Хмельков А. Державний фінансовий контроль: підруч. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 228 с.

Допоміжна

1. Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту): підруч. / за ред. проф. В. В. Немченко, О. Ю. Редько. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 540 с.
2. Бардаш С. В., Баранюк Ю. Р. Формування моделі класифікації державного аудиту. *Вопросы макроэкономики и социально-экономического развития*. 2016. № 5/4(31). URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/viewFile/81480/77370> (дата звернення: 09.08.2021).
3. Будник Л. А., Голяш І. Д. Класифікація державного аудиту. *Економіка та суспільство*. 2016. № 2.
4. Владімірова Н. П. Напрями реформування державного фінансового контролю задля забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Економічна наука*. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2016/12.pdf (дата звернення: 09.08.2021).
5. Денисюк О. М., Разборська О. О. Аудит державних фінансів: навч. посіб. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2012. 485 с.
6. Державний фінансовий контроль: підруч. / І. Ю. Чумакова, Н. В. Шульга; за ред. О. А. Петрик. Київ: КНЕУ, 2013. 412 с.
7. Державний аудит: навч. посіб. / Л. В. Дікань, Ю. О. Голуб, Н. В. Синюгіна. Київ, 2011. 503 с.
8. Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 № 1001, зі змінами від 14.12.2016 № 950, від 08.02.2017 № 57. URL: <http://195.78.68.73/kru/uk/publish/article/84568>
9. Лімська декларація керівних принципів аудиту державних фінансів: зб. базових документів Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю

- (INTOSAI). Київ: ПРООН «Доброчесність на практиці», 2004. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
10. Лядова Ю. О. Класифікація державного аудиту як складової державного фінансового контролю. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2015. № 4(20).
  11. Мельник О. П. Аудит у системі державного внутрішнього фінансового контролю. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України*. 2014. № 1(1).
  12. Невідомий В. І. Розвиток інституційної спроможності Рахункової палати України як незалежної державної аудиторської установи. *Фінанси України*. 2016. № 1. С. 116–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_1_9 (дата звернення: 09.08.2021).
  13. Мексиканська декларація незалежності (ISSAI 2): прийнята XIX Конгресом Міжнародної організації вищих контрольних органів (INTOSAI) у листопаді 2007 р., м. Мехіко, Мексиканські Сполучені Штати. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/printable_article/1013545
  14. Обушна Н. І. Міжнародні стандарти INTOSAI як інструмент підвищення ефективності аудиту в системі публічного управління. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 2. С. 229–240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2017_2_27
  15. Піхоцький В. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю та можливість його використання в Україні. *Економіст*. № 1. 2016. С. 31–34.
  16. Попадинець І. І. Організаційно-правові форми фінансового контролю: дисертація на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук. за спец. 12.00.07 / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2020. 233 с.
  17. Посібник з питань організації внутрішнього контролю розпорядниками коштів державного бюджету / підготовлено National Academy for Finance and Economics Ministry of Finance of the Netherlands та Міністерством фінансів України. Київ, 2019. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/1289_1280649000.pdf (дата звернення: 09.08.2021).
  18. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996. Редакція від 01.01.2018 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 09.08.2021).
  19. Слободяник Ю. Б. Формування системи державного аудиту в Україні: монографія. Суми: ФОП Наталуха А. С., 2014.
  20. Стратегический план на 2017–2022 гг. Международная организация высших органов аудита (ИНТОСАИ). URL: https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/about_us/Overview/EN_INTOSAI_Strategic_Plan_2017_22.pdf (дата звернення: 09.08.2021).

21. Финансовый контроль: международный опыт: науч.-практ. изд. Киев: УБД НБУ, 2013. 429 с.
22. Черніков Д., Кузьо М. Державний зовнішній аудит в контексті європейської інтеграції. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/10.pdf> (дата звернення: 09.08.2021).
23. Фінансовий аудит: інформаційно-аналітичне забезпечення: монографія / Є. В. Мних, С. В. Бардаш, К. О. Назарова, О. Л. Шерстюк, В. П. Белякова, В. П. Міняйло; за ред. Є. В. Мниха. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 416 с.
24. Хаблюк О. А., Будник Л. А. Суть аудиту ефективності та зарубіжний досвід його становлення. *Галицький економічний вісник*. 2013. № 4(43). С. 151–158.
25. Шевчук О. А. Державний фінансовий контроль: питання теорії та практики: монографія. Київ: УБС НБУ, 2013. 431 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Верховна Рада України. Офіційний портал. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 09.08.2021).
3. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
4. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
5. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 09.08.2021).
6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
7. Державна аудиторська служба України. URL: <https://dasu.gov.ua/ua> (дата звернення: 09.08.2021).
8. Комітет з питань бюджету. URL: <http://budget.rada.gov.ua/> (дата звернення: 09.08.2021).

4. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

(автор – Є. Є. Іонін, д-р. екон. наук, професор)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ЗНАЧЕННЯ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Сутність і значення фінансового аналізу: його основні цілі, завдання, особливості. Методологічні принципи і логіка та послідовність проведення фінансового аналізу. Предмет, об'єкт і суб'єкти фінансового аналізу. Види фінансового аналізу. Ключові фінансові показники (КРІ), що забезпечують життєдіяльність підприємства відповідно до базових концепцій Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Метод нарахувань і касовий метод та їхній вплив на формування показників фінансової звітності.

Класифікація методів аналізу: формалізовані і неформалізовані методи аналізу. Аналітичні процедури, що використовуються для аналізу фінансової звітності: горизонтальний, вертикальний, трендовий, порівняльний, факторний методи фінансового аналізу, метод відносних показників. Проблеми уніфікації аналітичних процедур в умовах МСФЗ та МСА. Використання аналітичних процедур відповідно до вимог МСФЗ та Міжнародних стандартів аудиту (МСА) 520 «Аналітичні процедури».

Порівняння в фінансовому аналізі. Методи приведення вихідних даних до порівняльного виду: метод нейтралізації об'ємного, вартісного та структурного факторів. Моделювання та аналіз факторних систем фінансових показників. Детермінований і стохастичний аналіз. Типи та основні прийоми детермінованого моделювання. Способи оцінки впливу факторів у детермінованому моделюванні факторних систем. Зміст та методологія здійснення експрес-аналізу фінансового стану підприємства.

Тема 2. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу підприємства. Мета фінансової звітності. Основні вимоги, що висуваються до складання фінансової звітності. Види взаємозв'язку фінансової звітності. Зміст, структура, призначення основних форм фінансової звітності. Склад і структура бухгалтерського балансу; його значення для фінансового аналізу. Базові пропорції (співвідношення) розділів та статей балансу як необхідне підґрунтя реалізації концепцій МСФЗ. Оцінка незадовільної структури балансу.

Особливості проведення фінансового аналізу в умовах МСФЗ. Особливості аналізу приміток до річної звітності та консолідованої звітності. Специфіка

інформаційного забезпечення фінансового аналізу в окремих галузях, сферах діяльності та на підприємствах різних форм власності. Показники статистичної звітності та управлінського бухгалтерського обліку, які використовуються у фінансовому аналізі. Роль та місце вибіркового обстеження та експертних оцінок у поглибленому фінансовому аналізі.

Тема 3. АНАЛІЗ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

Економічна сутність, склад і структура майна підприємства. Методи аналізу майна підприємства. Порівняльний аналіз динаміки складу і структури активів підприємства. Завдання, основні напрями та інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів. Аналіз наявності та стану основних фондів і нематеріальних активів. Аналіз ефективності використання нематеріальних активів та основних фондів. Оцінка впливу ефективності використання нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємства. Використання факторного аналізу фондівддачі в обґрунтуванні можливого збільшення обсягів діяльності. Аналіз виробничого потенціалу. Зміст, завдання та основні напрями аналізу оборотних активів. Аналіз забезпеченості підприємства оборотними коштами. Оцінка залежності ризику втрати ліквідності та ефективності від величини поточних активів. Аналіз джерел формування, структури та розміщення оборотного капіталу. Сутність, цілі, основні завдання та напрями аналізу виробничих запасів. Аналіз забезпеченості підприємства виробничими запасами. Аналіз оборотності товарно-матеріальних цінностей. Основні завдання та методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення. Оцінка кредитних можливостей підприємства. Порівняльний аналіз умов надання та отримання кредиту. Аналіз оборотності дебіторської заборгованості. Аналіз ефективності використання оборотного капіталу, класифікація факторів, що впливають на швидкість оборотності.

Тема 4. АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Завдання та методологія здійснення аналізу джерел фінансування. Аналіз динаміки, складу і структури джерел фінансових ресурсів. Фактори, що впливають на співвідношення власних і залучених коштів. Розрахунок показника «наявність власних обігових коштів» і його роль у забезпеченні фінансування господарської діяльності. Оцінка ефективності управління структурним капіталом на основі фінансового левериджу. Аналіз вартості капіталу. Ціна основних джерел фінансування діяльності підприємства. Методичний інструментарій оцінки вартості окремих елементів власного і залученого капіталу. Оцінка середньозваженої та граничної вартості капіталу. Оцінка ефективності використання власного і залученого капіталу. Ефект фінансового важеля. Оцінка впливу структури активів і

пасивів на рентабельність власного капіталу. Аналіз ефективності кредитних відносин підприємства з комерційними банками. Аналіз складу, структури, оборотності кредиторської заборгованості. Оцінка вартості внутрішньої кредиторської заборгованості.

Тема 5. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сутність ліквідності і платоспроможності та їхнє значення під час оцінки фінансового стану підприємства. Зміст та послідовність аналізу ліквідності підприємства; основні стадії її оцінки: оцінка свободи в розпорядженні активами; оцінка можливості швидкої втрати цінностей унаслідок їхнього морального або фізичного псування; оцінка доступності активів для поточного розпорядження; оцінка наявності умовних зобов'язань. Фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності. Зіставлення елементів активів з відповідними елементами пасиву – основний спосіб оцінки ліквідності підприємства. Система показників ліквідності: методика їхнього розрахунку, економічна інтерпретація. Основні фактори, що впливають на підвищення ліквідності.

Робочий капітал та його роль в забезпеченні – платоспроможності; факторний аналіз робочого капіталу. Зміст та основні напрями здійснення аналізу платоспроможності підприємства: оцінка якісного складу оборотних активів і поточних пасивів; оцінка швидкості обороту поточних активів та її відповідність швидкості обороту поточних пасивів; оцінка облікової політики статей активів і пасивів. Система критеріїв оцінювання платоспроможності підприємства. Показники низької платоспроможності, можливості її відновлення (втрати). Умови визнання підприємства неплатоспроможним.

Тема 6. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства. Заходи зі зміцнення фінансової стабільності підприємства. Вплив структури активів і пасивів на характеристику фінансової стійкості підприємства. Оцінка впливу ефективності використання необоротних і оборотних активів на стійкість фінансового стану підприємства. Кількісна оцінка фінансової стійкості з позиції: а) структури джерел коштів; б) витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел. Відносні показники фінансової стійкості: методика їхнього розрахунку, економічна інтерпретація. Класифікація джерел коштів для аналізу фінансової стійкості підприємства. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Типи фінансової стійкості. Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.

Оцінка ринкової позиції підприємства: аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища. Аналіз ділової активності на основі абсолютних та відносних показників. Використання темпових показників для діагностики «золотого» правила бізнесу. Коефіцієнт стійкості економічного зростання підприємства.

Тема 7. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Концепція прибутку та аналіз формування поточних фінансових результатів діяльності підприємства відповідно до МСФЗ. Методи аналізу звіту про фінансові результати за окремими розділами. Аналіз формування фінансових результатів: валового, операційного, до оподаткування, чистого фінансового результату. Використання показника витрат на 1 грн реалізованої продукції для факторного аналізу валового та операційного прибутку (збитку). Аналіз розподілу та використання прибутку, вплив на фінансовий стан підприємства.

Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку. Граничний аналіз та оптимізація витрат, обсягу реалізації і прибутку. Аналіз умов беззбитковості підприємства. Факторний аналіз показників рентабельності. Використання формули Дюпон у факторному аналізі рентабельності. Резерви збільшення прибутку і росту рентабельності.

Особливості аналізу сукупних доходів. Методика аналізу елементів операційних витрат, формування висновку про характер діяльності та формування основних напрямів пошуку резервів зниження витрат. Методика аналізу інформації про прибутковість акцій відповідно до МСФЗ 33 «Прибуток на акцію». Факторний аналіз основних показників рентабельності, їхній взаємозв'язок.

Тема 8. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

Загальний підхід до аналізу грошових потоків. Формування висновку про роботу підприємства на основі чистого грошового потоку загалом по підприємству, зокрема за видами діяльності. Прямий і непрямий метод розрахунку чистого грошового потоку та особливості аналізу. Структурний аналіз збалансованості грошових потоків. Основні причини невідповідності величин грошових потоків сумі отриманого прибутку.

Процедура коефіцієнтного аналізу формування грошових потоків. Алгоритм побудови показників рентабельності на основі позитивного чистого грошового потоку, їхня інтерпретація, сфера використання для оцінки роботи підприємства і прийняття управлінських рішень Розрахунок і аналіз коефіцієнту монетизації прибутку як підтвердження довіри до фінансового результату, прийняття можливих управлінських рішень.

Оцінка стратегії управління грошовими потоками: зміст та послідовність її здійснення. Сутність та основні етапи перспективного аналізу грошових потоків.

Аналіз забезпеченості підприємства грошовими коштами: моделі Баумоля і Міллера–Орра. Ануїтети та дисконтування грошових потоків підприємства. Класифікація ануїтетів. Техніка оцінки майбутньої й поточної вартості ануїтетів.

Тема 9. АНАЛІЗ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Роль власного капіталу в реалізації концепції безперервної діяльності. Основні напрями аналізу «Звіту про власний капітал». Загальна оцінка зміни власного капіталу. Постатейний аналіз власного капіталу. Поняття чистих активів і їхня роль у регулюванні господарської діяльності. Аналіз відповідності чистих активів статутному капіталу підприємства згідно з Цивільним кодексом України й Законом України «Про акціонерні товариства». Горизонтальний аналіз збереження власного капіталу. Вертикальний аналіз власного капіталу та визначення його «якості». Вплив дооцінки (уцінки) необоротних активів на розмір власного капіталу, висновки за результатами аналізу. Аналіз нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) та вплив на фінансовий стан підприємства.

Методика аналізу власного капіталу на основі абсолютних та відносних показників. Коефіцієнтний аналіз власного капіталу, відповідність результатів рекомендованим значенням. Використання багатофакторних мультиплікативних моделей для аналізу власного капіталу. Обґрунтування рішень про ефективність фінансової політики на основі коефіцієнта стійкого економічного зростання та приросту обсягів продажів.

Аналіз ринкової активності підприємства. Система показників, методика їхнього розрахунку й сфера застосування.

Тема 10. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інвестиції, їхня класифікація, види, взаємозв'язок. Аналітичний метод розрахунку рентабельності інвестицій. Поняття інвестиційного проєкту та етапи його здійснення. Основні завдання та методи оцінки інвестиційних проєктів. Факторний аналіз структури довгострокових інвестицій та джерел їхнього фінансування. Аналіз альтернативних проєктів. Аналіз інвестиційних проєктів в умовах інфляції й ризику. Методика здійснення аналізу інвестиційної чутливості проєкту. Ранжування конкуруючих інвестиційних проєктів. Оптимізація розподілу інвестицій за декількома проєктами. Оцінка інвестицій в інноваційну діяльність підприємства. Аналіз факторів, які впливають на формування потреби в додаткових капіталовкладеннях. Оцінка показників відносної забезпеченості підприємства основними фондами, інвестиційної активності, інноваційної відповідності. Аналіз інвестицій в облигації та акції.

Тема 11. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Значення та необхідність комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Методи узагальнюючої оцінки фінансового стану підприємства. Методика комплексної оцінки ефективності господарської діяльності. Узагальнюючі критерії оцінки кредитоспроможності підприємств. Інтегральна оцінка інвестиційної привабливості підприємств. Нефінансові показники регулятивності і соціальної значимості діяльності підприємств. Методи рейтингової оцінки фінансового стану підприємства. Критичний огляд діючих методик фінансового аналізу: проблеми й перспективи їхнього рішення. Проблеми й перспективи розвитку фінансового аналізу в Україні з огляду на перехід на Міжнародні стандарти розкриття інформації, установлені Міжнародною комісією із цінних паперів (IOSCO).

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. Відділ економічного аналізу обласної державної адміністрації підготував оцінку стану економічної діяльності регіону за останні два роки. На основі наведеної інформації необхідно визначити, показники якого підприємства підпадають під «золоте правило економіки (бізнесу)».

На основі проведених розрахунків зробіть аргументовані висновки.

Основні показники господарської діяльності підприємств регіону (тис. грн)

Показники	Підприємство 1		Підприємство 2		Підприємство 3	
	рік		рік		рік	
	попередній	звітний	попередній	звітний	попередній	звітний
Валюта балансу	18 969	19 120	42 356	41 830	62 000	83 000
Чистий дохід (виручка) від реалізації	52 600	54 400	84 350	96 400	120 000	148 000
Чистий прибуток	28 110	30 000	33 300	36 630	58 020	63 457

Кейс 2. За останні два роки на підприємстві «Омега» має місце зниження показників діяльності: чистого прибутку, чистого доходу (виручки) від реалізації. Керівництво підприємства стурбоване такою ситуацією. Перед аналітичною службою цього підприємства поставлено завдання проаналізувати рентабельність власного капіталу.

Застосовуючи факторне моделювання на основі формули Дюпон, визначте вплив факторів на зміну рентабельності власного капіталу. Сформулюйте відповідні висновки.

Показники роботи підприємства «Омега» (тис. грн)

Показники	2016 р.	2017 р.
Чистий прибуток	150	126
Власний капітал *	2 000	2 250
Чистий дохід (виручка) від реалізації	10 000	9 000
Валюта балансу *	5 000	6 000

* – середньорічна вартість

Примітка! Під час проведення розрахунку показників округлення результатів повинно бути до десятих.

Кейс 3. ПАТ «Інтер» в останні роки погіршило свої результати господарської діяльності, що відбилося на зниженні обсягу продажів, зростанні собівартості і зниженні прибутку. У підприємства збільшилися зобов'язання. На звітних зборах акціонери не були задоволені результатами роботи за рік. У звіті не знайшов відображення аналіз причин погіршення ліквідності і платоспроможності підприємства.

Баланс підприємства «Інтер» на 01.01.2014 р. (тис. грн)

АКТИВ	На поч. року	На звіт. дату	ПАСИВ	На поч. року	На звіт. дату
1	2	3	4	5	6
I. НЕОБОРОТНІ АКТИВИ			I. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
Основні засоби:			зарєстрований капітал	1 907	1 907
залишкова вартість	1 463	1 915	резервний капітал	25	298
первісна вартість	2 203	2 852	РАЗОМ по розділу 1	1 932	2 205
РАЗОМ по розділу 1	1 463	1 915	II. ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ		
II. ОБОРОТНІ АКТИВИ			Довгострокові кредити банків	280	280
виробничі запаси	798	831	Разом по розділу 2	280	280
незавершене виробництво	110	118	III. ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ		
готова продукція	184	172	Короткострокові кредити банку	602	888
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	400	480	Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	555	470
Інша поточна дебіторська заборгованість	212	300	Розрахунками з бюджетом	40	170
Поточні фінансові інвестиції	-	100	Розрахунками зі страхування	6	8

1	2	3	4	5	6
Грошові кошти та їхні еквіваленти в національній валюті	300	160	Розрахунками з оплати праці	17	12
РАЗОМ по розділу 2	2 004	2 161	РАЗОМ по розділу 3	1 255	1 591
БАЛАНС	3 467	4 076	БАЛАНС	3 467	4 076

У цьому зв'язку фінансовому аналітику необхідно підготувати додаткову інформацію, за допомогою якої можна з'ясувати причини зміни робочого капіталу в постатейному розрізі. Проведіть постатейний аналіз робочого капіталу і зробіть відповідні висновки.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Показник рентабельності продажів знизився у звітному періоді, порівняно з попереднім, з 20 % до 10 %. Це означає:

- а) на кожні 100 грош. од. реалізованої продукції у звітному періоді підприємство стало одержувати прибутку на 10 грош. од. менше, ніж у попередніх;
- б) у звітному періоді на кожні 100 грош. од. вартості майна підприємство стало одержувати прибутку менше на 10 грош. од., ніж у попередньому періоді;
- в) питома вага маржинального доходу у виручці від продажів зменшилася на 10 %;
- г) коефіцієнт оборотності власного капіталу.

2. Чому дорівнює нерозподілений прибуток компанії Y, якщо відомо, що компанія X володіє 75 % акцій компанії Y. Протягом року компанія Y отримала прибуток в сумі 10 000 грош. од. (прибуток після оподаткування) та виплатила дивіденди в сумі 8 000 грош. од.:

- а) 6 000;
- б) 2 000;
- в) 1 500;
- г) 0?

3. На зміну показника операційного прибутку впливають такі фактори:

- а) попит на продукцію, податки на прибуток, що сплачується підприємством до бюджету, величина прибутку;

- б) величина прибутку від іншої реалізації, сума амортизаційних відрахувань і витрати підприємства на рекламу;
- в) відпускні ціни на продукцію, собівартість одиниці продукції, кількість виробленої та реалізованої продукції, структура продажу;
- г) доходи від участі в капіталі.

4. Компанія X володіє 75 % акцій компанії Y. Протягом року компанія Y отримала прибуток в сумі 10 000 грн (прибуток після оподаткування) та виплатила дивіденди в сумі 8 000 грн. Яка сума доходу повинна бути відображена в звіті про фінансові результати компанії X:

- а) 8 000;
- б) 7 500;
- в) 10 000;
- г) 6 000?

5. Показник витрат на 1 грн реалізованої продукції дорівнює 0,9. Чому дорівнює розмір валового прибутку в розрахунку на 1 грн реалізованої продукції:

- а) 90 коп.;
- б) 10 коп.;
- в) 80 коп.;
- г) неможливо визначити?

6. Чому дорівнює рентабельність продажу, якщо рентабельність активів – 20 %, оборотність активів – 2:

- а) 10;
- б) 40;
- в) 1;
- г) 18?

7. Прибуток на всю суму інвестицій та прибуток на акціонерний капітал – два ефективні способи виміру:

- а) рентабельності;
- б) платоспроможності;
- в) ліквідності;
- г) оборотності.

8. З активу балансу отримана інформація про вартість майна:

– необоротні активи – 200 грош. од.;

– грошові кошти, розрахунки з дебіторами – 120 грош. од.

Необхідно визначити найбільш ліквідні активи:

- а) 200;
- б) 220;
- в) 120;
- г) 80.

9. Підприємство вважається платоспроможним, якщо поточні активи:

- а) більші, ніж поточні активи, зазначені в попередньому балансовому звіті;
- б) більші, ніж нерухоме майно;

- в) перевищують короткострокові зобов'язання;
- г) включають великі запаси продукції.

10. Якщо рекомендоване значення коефіцієнта автономії (фінансової незалежності) $\geq 0,5$, якому значенню повинно відповідати співвідношення зобов'язань і власного капіталу:

- а) ≥ 1 ;
- б) ≤ 1 ;
- в) $= 1$;
- г) 0 .

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
2. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 368 с.
3. Мних Є. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 412 с.
4. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф., Іващенко Г. А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.
5. Тігова Т. М., Селіверстова Л. С., Процюк Т. Б. Аналіз фінансової звітності: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 268 с.
6. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 815 с.
7. Іонін Є. Є., Овчинникова М. М. Фінансова аналітика сучасного бізнесу: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2012. 304 с.
8. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 328 с.
9. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Харків: Фактор, 2007. 784 с.
10. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз: підруч. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 392 с.

Допоміжна

1. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности: Теория, практика и интерпретация. Москва: Финансы и статистика, 1996. 624 с.
2. Іонін Є. Є. Проблеми впровадження в Україні Міжнародних стандартів розкриття інформації (IOSCO): аналітичні аспекти. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2007. № 4. С. 24–35.

3. Іонін Є. Є. Аналітичне підґрунтя реалізації концепції збереження власного капіталу. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 1. С. 43–53.
4. Іонін Є. Є. Проблемні аспекти фінансового аналізу в умовах впровадження в Україні міжнародних стандартів фінансової звітності. *Аудитор України*. 2013. № 2. С. 17–22.
5. Ковалев В. В. Финансовый учет и анализ: концептуальные основы. Москва: Финансы и статистика, 2004. 720 с.
6. Котлл С., Мюрей Р. Ф., Блок Ф. Е. Анализ ценных бумаг Грэма и Дода. Москва: Олимп-Бизнес, 2000. 704 с.
7. МакКензі В. Посібник Financial Times з аналізу та використання фінансової звітності. Київ: Всеуито: Наук. думка, 2003. 283 с.
8. Ефимова О. В. Анализ финансовой отчетности: учеб. пособ. Москва: Издательство «Омега-Л», 2013. 388 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
3. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <http://www.smida.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
4. Податки & бухоблік. URL: <http://www.nibu.factor.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
5. Концептуальна основа фінансової звітності: Міжнародний документ IASB від 01.09.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text (дата звернення: 09.08.2021).

5. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ

(автор – Є. Є. Іонін, д-р. екон. наук, професор)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ, ЙОГО МІСЦЕ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Концептуальні засади. Сутність стратегічного аналізу. Місце стратегічного аналізу в системі управління економікою підприємства. Обґрунтованість та прогнозування результатів стратегічних рішень. Сутність стратегічних рішень. Відмінність стратегічних господарських рішень від поточних. Особливості стратегічних господарських рішень, їхні види, ієрархія. Поняття стратегії.

Методи стратегічного аналізу, їхня сутність і характеристика.

Цільові орієнтири в діяльності підприємства. Типи цілей, їхня підпорядкованість. Роль місії та бачення в управлінні підприємством. Дерево цілей. Поняття горизонту цілей у стратегічному аналізі. Простір визначення цілей за П. Друкером.

Вивчення середовища підприємства та значення його впливу для прогнозування майбутніх обсягів діяльності. Поняття середовища підприємства, його складові, характеристика окремих елементів.

Методи вивчення середовища: метод «критичних точок», PEST-аналіз, SWOT-аналіз. Сутність SWOT-аналізу, етапи складання стратегічного балансу. Види стратегій, що можуть бути розроблені на основі SWOT-аналізу.

Прогнозування в стратегічному аналізі. Його призначення, функції, особливості та сфера застосування. Види прогнозів. Методи прогнозування: екстраполяція, методи експертних оцінок, моделювання, побудова сценаріїв.

Інформаційна база стратегічного аналізу. Проблеми її формування. Види джерел інформації для стратегічного аналізу, типи систем збирання інформації, системи опрацювання інформації, застосування інформаційних технологій, ЕОМ, програмних продуктів в опрацюванні інформації.

Тема 2. АНАЛІЗ ДОСЯГНУТИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Принципи проведення стратегічного аналізу діяльності підприємства. Підходи до стратегічного аналізу. Системний та діагностичний підходи в стратегічному аналізі результатів виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства.

Поняття проблеми в стратегічному аналізі. Види проблем в діяльності підприємства.

Підходи до проведення стратегічного аналізу: «ланцюг цінностей» Портера, підхід МакКінсі, підхід на основі П(С)БО.

Загальна характеристика підприємства (організації): характер діяльності, історія, обсяги діяльності та позиція в галузі, регіоні, юридична форма володіння, структура управління, розташування.

Оцінка складових (підсистем) системи підприємства: оцінка фінансів організації, системи збуту продукції, виробничої підсистеми, характеристика інноваційної діяльності, оцінка трудових ресурсів (структура, управління, підбір, стимулювання праці, система комунікацій), система управління (структура організації та система прийняття рішень, організаційна культура), загальна ефективність.

Основні показники фінансово-господарської діяльності підприємства та їхнє значення для стратегічного аналізу Показники загальної ефективності діяльності: темпи росту обсягів діяльності (виробництва), місце в галузі та репутація, покращення конкурентної позиції бізнесу, рівень витрат, рентабельність, продуктивність праці, стан та ефективність використання основних засобів, показники організаційно-технічного рівня.

Поняття конкурентоспроможності, конкурентоспроможність фірми та продукції (товару). Поняття конкурентних переваг та джерела їхнього утворення.

Характеристика стратегічної позиції підприємства в галузі на ринку. Визначення частки ринку підприємства.

Методи визначення конкурентоспроможності. Метод ефективної конкуренції, рейтингових оцінок, експертний метод, багатовекторні порівняння.

Аналіз конкурентних переваг, джерела та шляхи їхнього формування (за М. Портером).

Тема 3. НОРМАТИВИ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Законодавча база стратегічного аналізу. Національні та міжнародні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, що служать базою аналізу. Нормативно-правова база аналізу.

Визначення видів діяльності. Визначення та види доходів підприємства (чистий дохід від реалізації, інші операційні доходи, фінансові та інші доходи).

Нормативи в діяльності підприємства, їхні види. Роль нормативів у прогнозуванні обсягів діяльності підприємства.

Специфічні нормативні (базові) методи стратегічного аналізу:

- ефект масштабу (крива досвіду), економічна сутність, значення для вибору та обґрунтування стратегії, особливості та обмеження застосування;
- модель життєвого циклу: сутність, особливості та мета застосування у розробці економічної стратегії, етапи життєвого циклу, стратегії підприємств різних етапів життєвого циклу;
- модель PIMS («вплив маркетингової стратегії на прибуток»), її результати, основні фактори, що визначають ефективність діяльності підприємства;

- аналіз «розриву», етапи, область застосування, заходи по заповненню «розриву» («стратегічної прогалини»).

Тема 4. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ОДИНИЦЬ

Поняття виробничої одиниці. Критерії виділення виробничих одиниць у стратегічні одиниці бізнесу (СОБ). Поняття СОБ, бізнес-одиниці (Business Unit). Стратегічні господарські центри. Центри відповідальності. Центри формування прибутків.

Поняття портфеля підприємства (корпоративного портфеля). Призначення і сутність портфельного аналізу. Теоретичні передумови та інструменти проведення портфельного аналізу.

Метод – матриця Бостонської консультативної групи (БКГ).

Види стратегічних господарських підрозділів за матрицею БКГ. Умова збалансованості портфеля за матрицею БКГ. Рекомендації матриці БКГ. Переваги та недоліки матриці БКГ.

Матриця МакКінсі «екран бізнесу». Класифікація виробничих одиниць і рекомендації матриці МакКінсі. Переваги та недоліки матриці МакКінсі, її особливості.

Матриця «балансу життєвого циклу» ADL / LC (Artur D. Little / life Cycle). Її відмінності. Класифікація бізнес-одиниць за їхнім стратегічним положенням на ринку. Рекомендації, переваги, особливості застосування матриці ADL / LC.

Матриця І. Ансоффа для зростаючого ринку. Типи стратегій росту та розвитку залежно від типу ринку та продукту.

Тримірна схема Абеля (Abel) як засіб визначення напряму розвитку бізнес-одиниць. Синергічний ефект як критерій визначення та вибору нового бізнесу.

Тема 5. АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ У ГАЛУЗІ ВИРОБНИЦТВА

Види ресурсів. Стратегічні ресурси та стратегічний потенціал підприємства. Стратегічні ресурси підприємства як джерело утворення конкретних переваг.

Схема взаємозв'язку виробничих ресурсів підприємства. Матеріально-сировинні ресурси. Аналіз забезпеченості ними, ефективності використання, стратегії забезпечення. Методи планування та аналізу. Розрахунок потреби у стратегічно важливих видах ресурсів. Оцінка відповідності наявних запасів потребам стратегії в зоні матеріально-сировинних ресурсів. Матриця «значущість ресурсу / доступність ресурсу». Зв'язок ресурсних стратегій з функціональними та загальнокорпоративними.

Аналіз рівня забезпеченості в зоні техніки та технології. Аналіз технічного потенціалу підприємства та його організаційно-технічного рівня. Напрями аналізу.

Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами. Задачі забезпечення трудовими ресурсами. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів та їхній вплив на ефективність використання інших видів ресурсів.

Аналіз рівня забезпеченості в зоні фінансових ресурсів. Стратегії забезпечення фінансовими ресурсами, джерела їхнього формування.

Роль інформаційного потенціалу підприємства.

Фактори ресурсозбереження, їхній вплив на конкурентну позицію підприємства.

Тема 6. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ

Економічна стратегія виробничої діяльності. Виробнича стратегія як складова системи прогнозування. Виробнича функція. Прогнозування обсягу виробництва і прибутку.

Ринкова орієнтація у розробленні стратегії виробничої програми.

Класифікація витрат виробництва. Поняття (сутність) та види витрат, класифікація витрат. Склад собівартості. Показники рівня витрат та собівартості. Правило зв'язку між граничними та середніми витратами. Оптимізація витрат виробництва в різних періодах діяльності підприємства.

Прогнозування точки беззбитковості за одно- та багатопродуктового виробництва.

Використання економічних законів під час обґрунтування стратегії виробництва: правило максимізації прибутку при орієнтації на витрати; умови мінімізації збитків в умовах падіння ціни на продукцію; закон спадної граничної продуктивності (спадної віддачі).

Прогнозна оцінка витрат підприємства та обсяги використання виробничих ресурсів.

Операційний (виробничий) важіль.

Методика аналізу збутової та маркетингової діяльності. Канали реалізації та оцінка їхньої ефективності. Обґрунтування збутової стратегії.

Тема 7. РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ ПРОГРАМИ

Стратегічний аналіз ефективності використання фінансових ресурсів. Джерела аналізу. Історична та прогнозна фінансова звітність.

Сутність та види прибутку.

Системний підхід за формулою фірми Дюпон. Модель фірми «Май-Сігма». Зв'язок рентабельності та оборотності капіталу.

Аналіз доданої вартості. Складові доданої вартості. Призначення аналізу доданої вартості.

Зв'язок фінансових стратегій з іншими стратегіями підприємства. Фінансові показники в піраміді KPI системи BSC Нортон та Каплана.

Стратегії використання фінансових ресурсів. Стратегія фінансування як функціональна та ресурсна стратегія. Стратегія фінансування як функція підприємства, її сутність та види.

Тема 8. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Структура капіталу і ризик, їхній взаємозв'язок і прогнозування. Підприємницький ризик і операційний важіль. Зв'язок величини прибутку і операційного важеля.

Фінансовий ризик та структура капіталу. Джерела формування капіталу. Сфера застосування фінансового левериджу (важеля). Сутність ефекту фінансового важеля. Фінансовий важіль як критерій оптимізації структури капіталу.

Інші критерії оптимізації структури капіталу:

- величина прибутку на одну просту акцію (дохідність на одну просту акцію);
- показник середньозваженої вартості капіталу WACC. Розрахунок WACC (weighted average cost of capital). Приклади розрахунку.

Політика формування оборотних активів підприємства. Її різновиди: консервативна, агресивна, компромісна.

Вартість капіталу з різних джерел формування. Вартість власного та залученого капіталу.

Тема 9. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Джерела аналізу, їхня оцінка, перевірка достовірності та якості даних.

Напрями аналізу. Читання (оцінка) балансу. Оцінка динаміки статей балансу, структури балансу. Оцінка змін у балансі, «хворих» статей балансу

Стратегічний аналіз показників фінансової незалежності та стійкості підприємства. Коефіцієнти автономії, фінансової стійкості. Особливості методики аналізу.

Стратегічний аналіз платоспроможності підприємства та ліквідності його балансу. Перспективна ліквідність балансу, її умови. Показники абсолютної, критичної, загальної ліквідності, коефіцієнт покриття. Сутність нормативних значень.

Аналіз показників рентабельності. Групи показників рентабельності, їхня сутність. Коефіцієнти валового, чистого, операційного прибутку.

Аналіз структури та динаміки оборотних коштів. Методика аналізу ефективності використання обігових коштів (коефіцієнти оборотності обігових коштів, запасів, дебіторської заборгованості, тривалість обороту обігових коштів. Відносне вивільнення з обороту (додаткове залучення в оборот) обігових коштів в результаті прискорення (уповільнення) їхньої оборотності. Зв'язок оборотності обігових коштів з рентабельністю активів.

Прогнозування ймовірності банкрутства. Методика розрахунку Z-коефіцієнтів.

Стратегічний аналіз показників фінансової звітності, їхнє значення в управлінні бізнесом.

Тема 10. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙ

Інвестиції, види інвестицій. Поняття інвестиційної діяльності. Обґрунтування інвестиційної діяльності підприємства. Обґрунтування доцільності інвестицій у виробництво, цінні папери, їхній зв'язок зі стратегією розвитку підприємства.

Принципи оцінки ефективності інвестиційних рішень. Елементи теорії процентів (нарощення та дисконтування). Поняття та види грошових потоків. Теперішня та майбутня вартість грошового потоку.

Критерій ефективності інвестиційних проєктів. Автоматизація розрахунку критеріїв ефективності. Неформалізовані методи оцінки ефективності проєктів.

Врахування інфляції та ризику в стратегічній оцінці інвестиційної діяльності підприємства.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. У минулому році на звітних зборах акціонерів була відзначена негативна тенденція до зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, яка негативно позначається на господарській діяльності підприємства. Було прийнято рішення про ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Підприємство розробляє стратегію управління грошовими потоками. З огляду на це фінансовому аналітику необхідно визначити грошові потоки в звітному році: надходження коштів від дебіторів та платежі кредиторам, чистий грошовий потік. За результатами аналізу необхідно зробити відповідні висновки.

Дані зі звіту про фінансові результати:

- 1) чиста виручка від реалізації продукції (товарів) – 275 тис. грош. од.;
- 2) матеріальні витрати в собівартості реалізованої продукції – 140 тис. грош. од.

Баланс торговельного підприємства (тис. грош. од.)

Показники	На початок року	На кінець року
Запаси	25	40
Дебіторська заборгованість *	43	60
Кредиторська заборгованість *	10	30

* **Примітка!** Заборгованість за товари, роботи і послуги.

Кейс 2. З метою розроблення фінансової стратегії управління робочим капіталом підприємства проаналізувати ліквідність підприємства, дати оцінку отриманим результатам. Продукція підприємства має попит на ринку, виробничі потужності дають можливість щорічно збільшувати обсяг виробництва на 2 % (протягом 5-ти років), оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості залишається без змін.

Під час виконання завдання необхідно:

1. Визначити зміни за рік (+, –) в абсолютних величинах за наведеними показниками.
2. Визначити коефіцієнти поточної, абсолютної та термінової ліквідності на початок і кінець року, робочий капітал.
3. Зробити висновок і розробити пропозиції за результатами аналізу.
4. Сформулювати основні напрями формування стратегії управління робочим капіталом.

Показник	На початок року	На кінець року	Зміни (+, –) за рік
1. Запаси, тис. грн	144 253	143 388	
2. Грошові кошти та їхні еквіваленти, тис. грн	88 617	116 843	
3. Дебіторська заборгованість, тис. грн	143 293	104 145	
4. Поточні фінансові інвестиції, тис. грн	50 968	30 262	
5. Інші оборотні активи, тис. грн	5 372	5 019	
6. Векселі одержані, тис. грн	2 112	2 929	
7. Короткострокові зобов'язання, тис. грн	96 457	92 003	
8. Коефіцієнти (з точністю до 0,01):			
• поточної ліквідності (загального покриття)			
• абсолютної ліквідності			
• термінової ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття)			
9. Робочий капітал, тис. грн			

Кейс 3. Пан Сімонов збирається організувати своє підприємство з виробництва кондитерських та хлібобулочних виробів «Ромашка». Він має можливість вкласти як первісний капітал 300 тис. грн. Проте сумнівається в тому, чи вистачить

грошей для уникнення проблем з платежами. Він звернувся до банку, де йому було вказано на необхідність підготувати прогноз руху грошових коштів на перше півріччя роботи. Він зробив такі прогнози:

1. Вартість обладнання – 150 тис. грн. За нього необхідно буде заплатити на початку січня. Це обладнання відпрацює протягом 5-ти років і повністю зноситься (залишкова вартість = 0).

2. Виробництво хліба та іншої продукції буде розпочато в кінці січня. Для цього необхідно буде придбати сировину і матеріали на 70 тис. грн та щомісячно поповнювати їхній об'єм, що буде достатнім для забезпечення очікуваного обсягу продажів за місяць.

3. Відношення собівартості товарно-матеріальних цінностей, витрачених на виробництво продукції (сировина та матеріали), до вартості обсягу продажів щомісячно складає 62,5 %.

$$\frac{\text{Собівартість продукції (сировина, матеріали)}}{\text{Вартість продукції}} = 0,625.$$

4. Поточні витрати підприємства (зарплата, електроенергія, оренда) – 30 тис. грн щомісячно.

5. Очікується, що перша партія виробів буде відпущена торговим підприємствам у лютому на 60 тис. грн, березні та квітні – по 120 тис. грн, травні та далі – по 250 тис. грн.

6. Постачальники сировини та матеріалів надають кредит на 1 місяць, а покупцям надається відстрочка платежу на 2 місяці.

На основі прогнозованої фінансової звітності дати оцінку ефективності його бізнес-проєкту.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. У якій термінології вперше було використано поняття «стратегія»:

а) медичній;	г) юридичній;
б) військовій;	д) немає правильної відповіді?
в) економічній;	

2. В основі методу SWOT-аналізу полягає:

а) регресійне рівняння;	г) факторний аналіз;
б) матриця;	д) немає правильної відповіді.
в) кореляційний аналіз;	

3. Скільки існує рівнів невизначеності, згідно з підходом, що застосовується фахівцями консалтингової фірми McKinsey:

- а) три;
- б) шість;
- в) чотири;
- г) два;
- д) немає правильної відповіді?

4. Поняття (зміст і структура) ланцюжка вартості підприємства і стратегічної відповідності ланок ланцюжків вартості в контексті стратегічного менеджменту організацій запровадив (застосував вперше):

- а) У. Шарп;
- б) Г. Марковіц;
- в) М. Портер;
- г) Л. С. Понтрягін;
- д) немає правильної відповіді.

5. Від перших букв англійських слів *strength* – сила, *weak* – слабкість, *opportunity* – можливість, *threat* – загроза походить назва методу:

- а) SHELL/DPM;
- б) ADL;
- в) SPACE;
- г) SWOT;
- д) немає правильної відповіді?

6. Початковим (вихідним) етапом процесу стратегічного управління є:

- а) аналіз середовища;
- б) визначення місії фірми;
- в) визначення цілей фірми;
- г) вироблення стратегій поведінки фірми на ринку;
- д) немає правильної відповіді.

7. «Послання, адресоване як зовнішнім, так і внутрішнім користувачам, в якому викладається причина існування підприємства і характерні риси, що відрізняють його від інших фірм», – це:

- а) місія підприємства;
- б) стратегія підприємства;
- в) мета підприємства;
- г) тактика підприємства;
- д) немає правильної відповіді.

8. До якої концепції належить визначення: «Модель є матрицею, що складається з 9 елементів для відображення та порівняльного аналізу стратегічних позицій напрямів господарської діяльності організації»:

- а) концепція Бостонської консультативної групи;
- б) концепція Дженерал Електрик/Маккензі;
- в) концепція Артур де Літл;

- г) концепція конкуренції Shell/DPM;
- д) немає правильної відповіді?

9. Який формат має матриця Бостонської консалтингової групи (BCG):

- а) 1x1;
- б) 2x2;
- в) 3x3;
- г) 4x4;
- д) немає правильної відповіді.

10. Для моделі БКГ характерні чотири види стратегій: «Зірки», «Важкі діти», «Дійні корови», «Собаки». Визначте, яка стратегія відповідає характеристиці: «Задовольнятися своїм становищем, або скорочувати його, або ліквідувати цей вид бізнесу в своїй організації»:

- а) «Собаки»;
- б) «Дійні корови»;
- в) «Важкі діти»;
- г) «Зірки»;
- д) немає правильної відповіді.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Фаріон І. Д. Стратегічний аналіз: навч. посіб. для студ. і аспірантів. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 635 с.
2. Стратегічний аналіз: навч. посіб. 2 –ге вид., перероб. і доп. / П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідковська, Н. В. Яшкіна. Київ: Алерта, 2008. 478 с.
3. Сич Є. М., Пилипенко О. В., Стасишен М. С. Стратегічний аналіз: навч. посіб. Київ: Каравела, 2015. 304 с.
4. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление: пер. с англ. / под ред. Ю. Н. Каптуревского. Санкт-Петербург: Питер, 2009. 544 с.
5. Василенко В. А., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2009. 396 с.
6. Винокуров В. А. Организация стратегического управления на предприятии. Москва: Центр экономики и маркетинга, 2010.
7. Виханский О. С. Стратегическое управление: учеб. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Гардарики, 2011. 296 с.
8. Забелин П. В., Моисеева Н. К. Основы стратегического управления: учеб. пособ. Москва: Информ.-внедренческий центр «Маркетинг», 2010. 195 с.
9. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. 2-е изд.: пер. с англ. Москва: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2005. 320 с.

10. Шершньова З. Є. Стратегічний аналіз: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2009. 384 с.

Допоміжна

1. Ансофф И. Стратегическое управление: пер. с англ. / под ред. Л. И. Евенко. Москва: Экономика, 2003.
2. Хміль Т. М. Стратегічний менеджмент: учеб. пособ. Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2010. 136 с.
3. Володькина М. В. Стратегический менеджмент: учеб. пособ. Київ: Знання-Прес, 2008. 149 с.
4. Кіндрацька Г. І. Основи стратегічного менеджменту: навч. посіб. Львів: Кінастрі ЛТД, 2010.
5. Школы стратегий: пер. с англ. / Г. Минцберг, Б. Альстренд, Дж. Лэмпел; под ред. Ю. Н. Каптуревского. Санкт-Петербург: Питер, 2009. 336 с.
6. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. Київ, 2008. 559 с.
7. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції: пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. Київ: Основи, 2011. 390 с.
8. Редченко К. І. Стратегічний аналіз у бізнесі: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. Львів: «Новий світ-2000», 2003. 272 с.
9. Томпсон А. А., Стрикленд А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа. 12-е изд.: пер. с англ. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2009. 928 с.
10. Іонін Є. Є. Обліково-аналітичні засади стратегічного фінансового планування. *Фінанси, облік, банки: Науковий журнал*. 2017. № 1(22). С. 23–33.
11. Іонін Є. Є. Детермінанти антикризової фінансової аналітики. *Антикризова стратегія розвитку України: соціально-економічні, фінансові та глобальні виклики*: монографія / за заг. ред. А. В. Сидорової. Вінниця: ДонНУ, 2016. С. 243–261.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
3. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <http://www.smida.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
4. Податки & бухоблік. URL: <http://www.nibu.factor.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
5. Концептуальна основа фінансової звітності: Міжнародний документ IASB від 01.09.2010 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text__ (дата звернення: 09.08.2021).

6. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

(автор – Є. Є. Іонін, д-р. екон. наук, професор)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. СУТНІСТЬ І МІСЦЕ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Процес прийняття управлінських рішень. Сутність та місце обліково-аналітичної інформації в інформаційному забезпеченні процесу управління підприємством. Класифікація облікової інформації. Користувачі облікової інформації. Роль облікової інформації в управлінні підприємством. Побічні ефекти під час використання облікової інформації в управлінні.

Тема 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бухгалтерський облік як функція управління. Організаційні комунікації в системі управління.

Комунікаційні бар'єри якості облікової інформації.

Тема 3. ПРИНЦИПИ, МЕТОДИКИ І ТЕХНІКИ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ

Поняття та значення управлінської бухгалтерської звітності. Принципи управлінської бухгалтерської звітності та класифікація її форм. Вимоги до управлінської бухгалтерської звітності. Методики, техніка підготовки управлінської бухгалтерської звітності, критерії оцінки її ефективності. Інтегрована управлінська бухгалтерська звітність.

Тема 4. ЗБАЛАНСОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ У ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сутність обліково-аналітичного забезпечення (функції, склад, основні стадії його формування). Обліково-аналітична система. Збалансована система показників в управлінні підприємством (поняття та склад). Збалансована система показників як інформаційна підтримка стратегічного рівня управління підприємствами. Проблеми запровадження системи збалансованої системи показників на підприємствах.

Тема 5. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Особливості вартісно-орієнтованого підходу до управління. Міжнародні та національні стандарти оціночної діяльності. Підходи та методи оцінки вартості підприємства. Аналітичний інструментарій, що використовується в оціночній діяльності. Дохідний підхід: метод дисконтованого грошового потоку, капіталізації прибутку. Ринковий (порівняльний) підхід. Майновий (витратний) підхід. Інформаційна база, аналітичний інструментарій, послідовність розрахунків.

Міжнародні моделі звітності про вартість підприємства.

Тема 6. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОБОЧИМ КАПІТАЛОМ

Облікове визначення робочого капіталу або чистих поточних активів. Політика підприємства в галузі управління робочим капіталом. Вплив робочого капіталу на основні показники фінансового стану. Види стратегії фінансування оборотних активів. Складові робочого капіталу, основні фактори, що впливають на його величину. Управління грошовими потоками. Управління дебіторською заборгованістю та запасами. Управління короткостроковими зобов'язаннями.

Тема 7. ОЦІНЮВАННЯ ОЧІКУВАНИХ ВИТРАТ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Основні методи і технології бюджетування витрат та прогнозування прибутку підприємства. Оцінка очікуваних витрат та їхній вплив на прийняття управлінських рішень. Методи оптимізації абсолютної величини витрат підприємства.

Тема 8. ІНСТРУМЕНТАРІЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасний інструментарій корпоративного обліку за сегментами. Моделювання як інструмент формування показників звітності. Оцінка і її роль в інтерпретації показників звітності для потреб управління. Трансформація і консолідація показників звітності бухгалтерського обліку для формування інформації в процесі управління підприємством.

Тема 9. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Формування облікової інформації в управлінні економічними ризиками підприємства. Управління бухгалтерськими ризиками для забезпечення безперервності діяльності підприємства.

Тема 10. ЯКІСТЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Якісні характеристики облікової інформації. Методи забезпечення якості сучасних систем обліку. Оцінка якості облікової інформації.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. У січні 2017 р. була відкрита фірма «Престиж». На 31 грудня 2017 р. стала відома така інформація про діяльність фірми (грн):

грошові кошти, отримані від клієнтів	201 500
грошові кошти, сплачені постачальникам	211 200
дебіторська заборгованість на 31 грудня 2017 р.	59 600
рентабельність (до собівартості)	40 %
заборгованість кредиторам на 31 грудня 2017 р.	23 400

З метою підвищення інвестиційної привабливості та внутрішньої перевірки підприємство запросило аудитора. У бухгалтерському балансі на 31 грудня 2017 р. вартість виробничих запасів відображена в сумі 77 940 грн. Аудитор піддав сумніву правильність відображення в балансі зазначеної вище суми.

Визначте:

- 1) вартість виробничих запасів на 31.12.2017 р.;
- 2) собівартість реалізованої продукції у 2017 р.

Кейс 2. За останні роки зменшився попит на продукцію підприємства «Сігма». Керівництво підприємства стурбоване цією ситуацією, що може призвести до збитковості операційної діяльності, банкрутства. Перед аналітиком підприємства поставлено завдання розрахувати запас фінансової стійкості в абсолютних і відносних показниках, проаналізувати його зміну та обґрунтувати можливі управлінські рішення, орієнтуючись на забезпечення безперервності діяльності.

Сформулюйте відповідні висновки.

Показники роботи підприємства «Сігма»

Показники	Попередній період	Звітний період
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн	20 440	15 350
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн в тому числі:	15 170	11 320
а) змінні витрати, тис. грн	13 650	10 075
б) постійні витрати, тис. грн	1 520	1 245

Кейс 3. Продукція підприємства має попит на ринку. Аналітичною службою представлено розрахунки можливості збільшення виробництва продукції, що потребує покриття додаткових витрат. За наведеними даними визначте, яку додаткову суму оборотних активів потрібно мати підприємству в наступному році, якщо воно планує збільшити обсяг реалізованої продукції на 15 %, а тривалість обороту зменшити на 6 днів.

Показники	Одиниці виміру	Фактичне значення
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн	4 000
Середньорічні оборотні активи підприємства	тис. грн	900
Тривалість обороту оборотних активів	днів	?
Рентабельність продукції	?	?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Як змінилася собівартість реалізованої продукції у звітному періоді, порівняно з попереднім, якщо виручка від реалізації зросла на 100 грошових одиниць, а валовий прибуток зменшився на 10 грош. од.:

- а) зменшилася на 100 грош. од.;   в) зменшилася на 90 грош. од.;
- б) зросла на 110 грош. од.;   г) залишилася без змін?

2. Як зміниться середня величина витрат на одиницю продукції за зростання обсягу виробництва:

- а) залишається незмінною для змінних витрат і знижується для постійних;
- б) залишається незмінною для постійних витрат і знижується для змінних;
- в) для постійних і змінних витрат збільшиться;
- г) збільшиться для змінних і постійних витрат?

3. Як змінився валовий прибуток у звітному періоді, порівняно з попереднім, якщо виручка від реалізації зменшилася на 200 грош. од., а собівартість реалізованої продукції зросла на 50 грош. од.:

- а) зросла на 150 грош. од.;   в) зросла на 100 грош. од.;
- б) зменшилася на 250 грош. од.;   г) залишилася без змін?

4. Компанія продає товарів на 100 000 грош. од. за рентабельності продажу 20 %. Компанія може підняти ціни продажу на 10 %, досягнувши при цьому обсягу продажів 110 000 грош. од. (без зміни фізичного обсягу і витрат). Рентабельність продажів при цьому буде дорівнювати:

а) 10 %;	в) 90,9 %;
б) 27,3 %;	г) 20 %.

5. Чому дорівнює виручка від реалізації (за мінусом ПДВ і акцизного збору), якщо відомо: собівартість реалізованої продукції дорівнює 200 грош. од., рівень рентабельності до собівартості 10 %:

а) 180;	в) 10;
б) 220;	г) 0,1?

6. Який принцип полягає в основі витратного підходу оцінки майна:

а) ієрархії;	в) конкуренції;
б) рівноваги;	г) заміщення?

7. За стабільного потоку доходів основним методом оцінки є:

а) метод прямої капіталізації;	в) ринковий.
б) метод дисконтованих грошових потоків;	г) витратний.

8. Вартість земельної ділянки, купленої за 15 тис. грош. од., щорічно збільшується на 14 %. Скільки буде коштувати ділянка через 4 роки після придбання:

а) 17,1;	в) 25,3;
б) 13,2;	г) неможливо визначити?

9. Оптимальним є таке співвідношення темпів зростання основних оціночних показників діяльності підприємства:

а) $T_{\text{авансованого капіталу}} > T_{\text{обсягу реалізації}} > T_{\text{прибутку}} > 100 \%$;
б) $T_{\text{авансового капіталу}} > T_{\text{прибутку}} > T_{\text{обсягу реалізації}} > 100 \%$;
в) $T_{\text{прибутку}} > T_{\text{обсягу реалізації}} > T_{\text{авансового капіталу}} > 100 \%$;
г) усі відповіді правильні.

10. Який з нижчеперерахованих показників не відбивається в прогнозі руху грошових коштів:

а) погашення позик;	в) амортизація;
б) придбання нового обладнання;	г) заробітна плата?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: курс лекцій / Н. М. Сіренко, І. В. Баришевська, Ю. О. Щербина. Миколаїв: МНАУ, 2016. 132 с.
2. Лаговська О. А. Обліково-аналітичне забезпечення вартісно-орієнтованого управління: теорія та методологія: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2012. 676 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. спец. 7.050106 «Облік і аудит» / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ЖІТІ, 2009. 912 с.
4. Голов С. Ф. Управленческий учет. Харків: Издательство Фактор, 2009. 784 с.
5. Друри К. Управленческий учет для бизнес-решений: учеб.: пер. с англ. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 655 с.
6. Жиглей І. В. Бухгалтерський облік соціально-відповідальної діяльності суб'єктів господарювання: необхідність та орієнтири розвитку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 496 с.
7. Корягін М. В. Бухгалтерський облік у системі управління вартістю підприємства: теоретико-методологічні концепції: монографія. Львів: ЛКА, 2012. 389 с.
8. Кузнецова С. А. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2008. 230 с.
9. Малярець Л. М., Штереверя А. В. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємства: наук. вид. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2008. 188 с.
10. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: навч. посіб. / С. В. Котенко та ін.; за ред. канд. техн. наук, доц. С. В. Котенка; Одес. держ. аграр. ун-т. Одеса: ОДАУ, 2014. 135 с.

Допоміжна

1. Гевко І. Б. Методи прийняття управлінських рішень: підруч. Київ: Кондор, 2009. 187 с.
2. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2010. 440 с.
3. Іонін Є. Є., Овчинникова М. М. Фінансова аналітика сучасного бізнесу: монографія. Донецьк: ДонНУ, 2012. 304 с.
4. Іонін Є. Є. Оцінка вартості майна: навч.-метод. посіб. Донецьк, 2008. 65 с.
5. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: <https://zakon.help/article/konceptualna-osnova-finansovoi-zvitnosti/> (дата звернення: 09.08.2021).
6. Лаговська О. А. Стандартизація процедури формування та функціонування бухгалтерського обліку як інформаційно-комунікаційної системи: адаптаційний

підхід до сучасних умов господарювання. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2011. № 4(58). С. 55–58.

7. Пушкар М. С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2006. 334 с.
8. Міжнародні стандарти оцінки 2011: пер. з англ. УТО. Київ: «Аванпост-Прим», 2012. 144 с.
9. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2011. 538 с.
10. Національні стандарти оцінки. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1440> (дата звернення: 09.08.2021).
11. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 487 с.
12. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект: пер. с англ. / под ред. Я. В. Соколова. Москва: Финансы и статистика, 2001. 416 с.
13. Каплан Р., Нортона Д. Сбалансированная система показателей. Москва: Юнити, 2002. 250 с.
14. Управління витратами: навч. посіб. до практичних занять з курсу «Управління витратами». Одеса: ОНАЗ, 2009. 216 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
3. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <http://www.smida.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
4. Податки & бухоблік. URL: <http://www.nibu.factor.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
5. Концептуальна основа фінансової звітності: Міжнародний документ IASB від 01.09.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text (дата звернення: 09.08.2021).

7. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА АУДИТУ

(автор – Л. Л. Гевлич, канд. екон. наук, доцент)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. ПЕРЕДУМОВИ РОЗРОБКИ МСФЗ ТА МСА

Національні системи та моделі обліку: відмінності і характерні особливості. Передумови стандартизації облікових процедур та форм фінансової звітності. Роль МСФЗ у реформуванні вітчизняної економіки. Поняття і передумови розвитку аудиту. Види аудиту та аудиторських стандартів. Кодекс етики професійних бухгалтерів.

Тема 2. ПРОЦЕС РОЗРОБКИ МСФЗ ТА МСА

Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB). Рада з міжнародних стандартів аудиту та підтвердження достовірності звітності (IAASB). Етапи процесу розробки МСФЗ та МСА.

Тема 3. ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ ЗА МСФЗ

Якісні характеристики звітності та основоположні припущення за Концептуальною основою складання і подання фінансових звітів. Концепції капіталу і збереження капіталу. Склад фінансової звітності. Подання статей балансу (звіту про фінансовий стан) відповідно до вимог міжнародних стандартів. Структура і зміст звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід). Формати складання звіту про рух грошових коштів відповідно до вимог міжнародних стандартів. Структура і зміст звіту про зміни у власному капіталі.

Тема 4. МІЖНАРОДНІ ВИМОГИ ДО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНШОЇ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Зміст Приміток до фінансових звітів. Подання звітності за сегментами. Зміст Звіту про управління. Особливості консолідованої звітності. Відображення у звітності змін в обліковій політиці та облікових оцінках. виправлення помилок.

Тема 5. ПРОЦЕС АУДИТУ ЗА МІЖНАРОДНИМИ ВИМОГАМИ

Організаційна стадія аудиту: вивчення бізнесу клієнта, підготовка листа-угоди та договору на проведення аудиту чи надання послуг. Визначення загальної стратегії, розробка плану та програми аудиту. Модель прийняттого рівня аудиторського ризику. Оцінка системи внутрішнього контролю клієнта. Аудиторські докази. Методи аудиту. Робочі документи аудитора.

Тема 6. ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ АУДИТОРСЬКОЇ ДУМКИ

Аудиторські звіти. Немодифікована та модифікована аудиторська думка. Аналіз показників фінансової звітності. Інформаційне забезпечення управлінських рішень зовнішніх користувачів. Відповідальність укладачів звітності та аудиторів за якість інформації фінансової звітності.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. Ви бухгалтер компанії АВС, яка здійснює переведення відображення доходів і витрат з касового методу на метод нарахувань. Спираючись на додаткові дані, представте новий варіант звіту (тис. у. о.):

дохід від надання послуг – 80;	інші витрати – 7;
витрати на оплату праці – 60	разом витрат – 72;
паливо – 5;	прибуток – 8.

Додаткова інформація:

з 80 тис. у. о., що надійшли як виручка від реалізації послуг, 20 тис. у. о. сплачені за послуги, надані у попередньому році, аналогічно 12 тис. у. о. є зарплатнею, нарахованою в попередньому році, але не виплаченою до кінця року. У звіті не враховується амортизація обладнання (первісна вартість – 90 тис. у. о., очікувана ліквідаційна вартість – 3 тис. у. о., термін експлуатації – 7 років, лінійний метод нарахування амортизації). Не відображені також 16 тис. у. о. виручки за надані послуги, на які рахунок виставлений в поточному році, але оплата буде проведена в наступному році. Рахунок на використане в поточному році паливо в сумі 1 500 у. о. не був сплачений компанією до кінця року.

Кейс 2. Ви плануєте відкрити пересувний магазин з продажу фруктів і овочів 01 січня поточного року, вклавши суму в 3 000 у. о. зі своїх коштів, розраховуючи придбати автофургон за 4 000 у. о. і орендувати гараж за 500 у. о. за квартал (оплата проводиться авансом).

За прогнозом, оснащення фургона і гаража обійдеться в 2 500 у. о., закупівля страхових запасів в – 500 у. о., дохід від реалізації складе в середньому 6 000 у. о. щомісячно за вартості закупівель в 3 000 у. о.

Інші щомісячні витрати складуть (у. о.):

зарплата помічника з неповним робочим днем – 200;
оплата дорожнього податку – 100;
витрати на експлуатацію фургона – 200;

інші витрати – 100;
власна зарплата – 500.

Щоденна закупівля товару і продаж здійснюються за готівку.

Складіть прогноз руху грошових коштів по магазину помісячно за період до 30 червня поточного року і прогноз фінансових результатів за 1 півріччя (амортизація фургона і оснащення гаража нараховуються пропорційним методом 20 % щорічно, податок на прибуток стягується в липні поточного року і січні наступного року за ставкою 30 %).

Кейс 3. Ви бухгалтер компанії АВС, яка купує компанію К. На основі балансів компаній перед купівлею (тис. у. о.) складіть баланс компанії АВС, якщо за компанію К сплачено:

- 1) 2 600 тис. у. о.;
- 2) 900 тис. у. о.

Баланс компанії К

Актив	Пасив
Основні засоби 1 000	Статутний капітал 1 100
Запаси 800	Зобов'язання 900
Кошти 200	
Разом 2 000	Разом 2 000

Баланс компанії А

Актив	Пасив
Основні засоби 3 500	Статутний капітал 4 000
Запаси 1 000	Зобов'язання 2 000
Кошти 1 500	
Разом 6 000	Разом 6 000

Кейс 4. Ви експерт з консолідації звітності. Укажіть, що має враховувати кожний інвестор під час визначення, чи має він владні повноваження у такій ситуації: два інвестори створюють об'єкт інвестування для розробки та збуту медичного препарату. Інвестор А відповідає за розробку медичного препарату та отримання дозволу регулятора, що передбачає наявність одноосібної здатності приймати всі пов'язані рішення. Щойно регулятор ухвалить препарат, інвестор В вироблятиме його та здійснюватиме його збут, він має одноосібну здатність приймати всі рішення стосовно виробництва та маркетингу препарату. Вся діяльність – розробка та отримання дозволу регулятора, виробництво та збут медичного препарату – є значущими видами діяльності.

Кейс 5. Ви керівник аудиторської групи. Відповідно до вимог міжнародних стандартів аудиту визначте компонент аудиторського ризику, на який впливають такі фактори:

1. Вироблене устаткування здається в оренду клієнтам відповідно до різних умов договорів, що укладаються з урахуванням потреб клієнта.

2. Процедури системи контролю компанії щодо одержання готівки й перерахування її на банківський рахунок неефективні.

3. На керівництво компанії здійснюється тиск з метою одержання запланованого показника зростання доходу в 20 %.

4. Наявність зовнішніх даних нефінансового характеру, тісно пов'язаних із продажами підприємства, обумовлює ефективність аналітичних процедур у процесі визначення викривлення показника доходу.

5. Спостерігається велика плинність кадрів ключової ланки керівництва.

6. Аудитор вирішує підтвердити рахунки до одержання за станом на дату закриття балансу, а не на проміжну дату.

7. Підприємство зазнає труднощів від недостатнього розміру власних оборотних коштів.

8. Високий рівень понаднормової роботи адміністративних працівників призвів до численних помилок під час обробки бухгалтерської інформації.

9. Щоб забезпечити аудиторський ризик на припустимо низькому рівні, аудитор планує широко використовувати тести елементів сальдо рахунків.

10. Основний вид діяльності підприємства пов'язаний з генною інженерією.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Які вітчизняні підприємства з нижчеперерахованих зобов'язані дотримуватися міжнародних стандартів фінансової звітності:

а) публічні акціонерні товариства;	в) торговельні підприємства;
б) банки, страхові компанії;	г) малі підприємства?

2. Якою є мета аудиторської перевірки фінансової звітності:

- а) збір аудиторських доказів;
- б) пошук викривлень інформації;
- в) надання рекомендацій з оптимізації обліку;
- г) формування думки про достовірність показників звітності?

3. Які стандарти аудиту є обов'язковими для вітчизняних аудиторів:

а) міжнародні;	в) внутрішньофірмові;
б) національні;	г) стандарти відсутні?

4. Що з нижчеперерахованого може відобразитися у фінансовому огляді суб'єкта господарювання:

- а) основні засоби, запаси та інші ресурси підприємства;
- б) адміністративні витрати;
- в) екологічні витрати;
- г) соціальні витрати?

5. Яке твердження є достовірним щодо Приміток до фінансової звітності:

- а) є складовою повного комплексу фінансової звітності суб'єкта господарювання;
- б) не є складовою фінансової звітності та подаються за бажанням її укладачів;
- в) мають регламентовану форму;
- г) містять ймовірнісну інформацію щодо суб'єкта господарювання?

6. Що з нижчеперерахованого є судженням:

- а) формат звіту про фінансовий стан;
- б) алгоритм розрахунку амортизаційних відрахувань за пропорційним методом;
- в) метод оцінки запасів на дату балансу;
- г) величина забезпечення на виплату відпусток?

7. Чи може вважатися операційним сегментом з метою звітування філія підприємства, що характеризується такими показниками: її дохід складає 12 % сукупного доходу підприємства, її активи – 7 % активів підприємства, її прибуток – 10 % прибутку підприємства:

- а) так, бо вибір сегментів для звітування здійснюється за бажанням підприємства;
- б) так, бо дотримані деякі кількісні пороги;
- в) ні, бо не дотримані усі кількісні пороги;
- г) замало даних для відповіді?

8. Який показник є визначальним щодо визнання інвестора материнським підприємством під час консолідації:

- а) абсолютна величина інвестиції;
- б) відсоток акцій підприємства, що належать інвестору;
- в) оцінка контролю інвестором підприємства;
- г) наявність у інвестора владних повноважень?

9. Які з нижчеперерахованих показників є прикладами облікових політик:

- а) оцінка запасів при вибутті здійснюється за середньозваженою ціною;
- б) резерв відпусток складає 10 % фонду оплати праці виробничих робітників;
- в) на підприємстві створюється резерв сумнівних боргів;
- г) амортизацію на обладнання нараховують виробничим методом?

10. Яка фінансова звітність згідно з МСФЗ не дає достовірного уявлення про фінансовий стан та результати діяльності підприємства:

- а) та, що містить зміни облікових політик;
- б) та, що містить зміни облікових оцінок;
- в) та, що містить суттєві помилки;
- г) та, що містить несуттєві помилки, навмисно зроблені для особливого подання результатів діяльності підприємства?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. 2016–2017 Handbook Of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, And Related Services Pronouncements. URL: <https://www.iaasb.org/publications/2016-2017-handbook-international-quality-control-auditing-review-other-assurance-and-related-54> (last accessed: 09.08.2021).
2. Гевлич Л. Л. Аудит та бухгалтерська експертиза: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 164 с.
3. Етика професійного бухгалтера: сертифікований курс ФПБАУ. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:FPBAU+EPA101+2019_T3/about (дата звернення: 09.08.2021).
4. Кодекс етики професійного бухгалтера. URL: <http://195.78.68.18/minfin/document/81073/D6.pdf>
5. Кузнецова С. О., Чернікова І. Б. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: навч. посіб. Харків: Видавництво «Лідер», 2016. 318 с.
6. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 рр. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhнародni-standarti-auditu> (дата звернення: 09.08.2021).
7. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, включно з МСБО та тлумаченням КТМФЗ, ПКТ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення: 09.08.2021).

8. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-XIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 09.08.2021).
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 09.08.2021).
10. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 28.02.2000 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF> (дата звернення: 09.08.2021).

Допоміжна

1. Аудит: підручник / за ред. В. І. Грушко. 4-те вид., доп. і перероб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с.
2. Гевлич Л. Л. Аудит. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань, самостійної та індивідуальної роботи студентів спеціальностей «Облік і аудит», «Облік і оподаткування» за дисципліною «Аудит». Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 88 с.
3. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Методи аудиту: міжнародне та національне трактування. *Modern Economics*. 2017. № 4. С. 35–42.
4. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Фінансова та управлінська звітність вітчизняних підприємств. *Економіка і організація управління*. 2020. № 1(37). С. 49–59.
5. Гевлич Л. Л., Калачик А. В. Міжнародний стандарт фінансової звітності для українських малих підприємств: необхідність та доцільність. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 39. С. 380–385.
6. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Використання аудиту як напрям підвищення ефективності малого бізнесу. *Фінансы, учет, банки*. 2016. Вып. 1(21). С. 60–68.
7. Дубовая В. В. Міжнародні стандарти фінансової звітності: навч. посіб. Полтава: ПолтНТУ, 2017. 312 с.
8. Міжнародний бізнес: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 425 с.
9. Подольчак Н., Карковська В. Аудит і оцінювання управлінської діяльності. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. 128 с.
10. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 402 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Аудиторська палата України. URL: <https://www.apu.com.ua/> (дата звернення: 09.08.2021).
3. IFRS. URL: <https://www.ifrs.org/> (дата звернення: 09.08.2021).
4. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 09.08.2021).
5. International Auditing and Assurance Standards Board. URL <https://www.iaasb.org> (last accessed: 09.08.2021).

8. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОБЛІКУ І АУДИТІ. КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(автор – О. О. Разборська, канд. екон. наук, доцент)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. НАУКА І НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття та мета курсу. Основні завдання наукознавства. Поняття, основні ознаки та мета науки.

Наукові дослідження та їхня класифікація. Форми наукових досліджень та їхні результати. Суб'єкти наукової діяльності.

Класифікація інформаційного забезпечення наукових досліджень. Завдання інформаційного забезпечення. Економічна інформація та її роль у науково-дослідному процесі.

Організація наукових досліджень студентів. Поняття та основні завдання науково-дослідницької діяльності студентів (НДДС). Структура НДДС Університету. Зміст і характер НДДС (у межах навчального процесу та поза навчальним процесом). Художньо-творча діяльність студентів.

Тема 2. СИСТЕМА НАВЧАННЯ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОБЛІКУ І АУДИТУ

Поняття наукового напрямку, проблеми і теми. Основні напрями економічних досліджень. Обґрунтування програмно-цільового дослідження проблеми. Види тем наукових досліджень. Вітчизняні наукові школи в галузі обліку і аудиту.

Постановка (вибір) проблеми або теми та її критерії. Обґрунтування вибору тем за критеріями. Визначення загальноекономічної ефективності теми.

Оцінка перспективності проблеми чи теми. Формулювання наукової проблеми. Стислий огляд літератури. Зв'язок теми з плановим дослідженням.

Пошук, вивчення та аналіз та синтез науково-технічної інформації. Первинна та вторинна інформація. Реалізація етапів отримання потрібної інформації з певної теми. Складові процесу накопичення та обробки наукової інформації.

Наукове обґрунтування мети і завдань дослідження.

Тема 3. АУДИТОРНІ ЗАНЯТТЯ З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН – НАЙВАЖЛИВІША СКЛADOVA НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Види аудиторних занять: лекція, семінарське заняття, теоретичне заняття, лабораторні заняття (робота). Значення, функції і види лекцій. Основні функції лекції. Класифікація лекцій. Фактори вибору виду лекції. Стадії підготовки до лекцій з обліку і аудиту. План складання конспекту лекції.

Методика проведення лекцій та їхній аналіз та оцінка. Головні фактори активного слухання лекцій студентами. Ознаки якості лекції. Критерії аналізу професійної підготовки викладача. Види семінарських та практичних занять, методика їхнього проведення, відмінність від інших форм викладання. Функції практичних занять.

Методи усного викладання. Наочні посібники для викладання аспектів з обліку і аудиту. Види, вимоги та зміст навчальних завдань з облікових дисциплін.

Тема 4. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНШІ ФОРМИ Й МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ОБЛІКОВОГО ЦИКЛУ

Місце, роль і форми самостійної роботи у навчальному процесі студентів. Ступінь самостійності під час виконання відповідних завдань. Класифікація самостійної роботи студентів.

Отримання, виконання та перевірка домашніх завдань. Форми домашнього завдання. Типи домашніх завдань. Вимоги контролю самостійної роботи. Види та форми контролю виконання самостійної роботи.

Вивчення облікових дисциплін за підручниками, навчальними посібниками, конспектами лекцій. Значення самостійної роботи з підручником. Види робіт з підручником.

Організація і проведення практик, стажування студентів. Значення, мета і завдання практики. Функції практики в процесі навчання.

Ділова гра – прогресивний метод навчання студентів.

Науково-дослідна робота студентів у межах навчального процесу.

Тема 5. ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

Вибір теми і складання плану кваліфікаційної (магістерської) роботи. Вибір теми кваліфікаційної (магістерської) роботи. Основні критерії під час обрання теми. Практична значущість кваліфікаційної (магістерської) роботи. Форми впровадження наукових результатів кваліфікаційної (магістерської) роботи. Складання плану кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Підготовка наукового обґрунтування з вибраної теми. Актуальність вибраної теми та її обґрунтування.

Підбір літературних джерел та фактичних матеріалів для написання кваліфікаційної (магістерської) роботи. Ознайомлення з працями, які опубліковані за темою кваліфікаційної (магістерської) роботи. Повний бібліографічний опис джерел. Складання бібліотечно-бібліографічного покажчика. Умови під час укладання списку використаних джерел. Поняття «плагіат».

Тема 6. ОСНОВНІ ВИМОГИ І ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Структура кваліфікаційної (магістерської) роботи і процес її написання. Титульний аркуш кваліфікаційної (магістерської) роботи. Вступ як загальна характеристика кваліфікаційної (магістерської) роботи. Основна частина кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Загальна схема написання кваліфікаційної (магістерської) роботи. Види наукових результатів. Елементи кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Вимоги до оформлення науково-дослідної роботи. Порядок подання текстового матеріалу, ілюстрацій, таблиць, формул. Загальні правила подання текстового матеріалу, ілюстрацій, формул таблиць. Загальні правила подання.

Правила цитування авторів і посилань на використані літературні джерела. Особливості оформлення додатків.

Тема 7. ПРОЦЕДУРА ПІДГОТОВКИ ДО ЗАХИСТУ І ВЛАСНЕ ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ

Підготовка наукових праць магістрів до друку. Форми наукових праць: монографії (наукові і практичні); наукові статті; тези наукової доповіді (повідомлення); реферати; доповідь. Рецензії та відгуки на магістерську роботу. Вимоги до написання рецензій на наукові реферати, статті, монографії, звіти про НДР. Відгук як критична оцінка кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Підготовка доповіді до захисту. Структура доповіді. Попередній захист і обговорення кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Зовнішнє та внутрішнє рецензування кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Процедура захисту кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Тема 8. МЕТОДИКА Й ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЗА РІВНЕМ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОБЛІКОВОГО ПРОФІЛЮ

Основні завдання, вимоги до контролю за знаннями студентів та його види. Місце контролю в системі навчання та його ефективність. Об'єкти контролю навчання та їхні рівні. Види контролю навчання (вхідний, поточний, підсумковий).

Написання й перевірка контрольних робіт. Переваги написання контрольних робіт. Здійснення поточних атестацій студентів, проведення колоквиумів, приймання заліків. Проведення поточної атестації. Складання заліків. Форми проведення колоквиуму.

Суть, види тестів і стадії процесу тестування. Класифікація тестів. Завдання професійних тестів. Вимоги до тестів. Переваги та недоліки тестів.

Підготовка та проведення іспитів з дисципліни обліково-аудиторського циклу. Вимоги, критерії та системи оцінювання знань студентів.

Тема 9. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ І НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

Основні вимоги до фахової підготовки і загального рівня ерудиції викладачів обліково-аудиторського циклу дисциплін. Методика оцінки результатів роботи викладачів. Навчальний кабінет з обліку та аудиту. Робоче місце студента.

Науково-дослідна робота викладачів кафедри. Види науково-дослідної роботи (НДР). Організація методичної роботи на кафедрі. Перелік питань, які можуть розглядатися на засіданнях методичної комісії.

Участь викладачів кафедри у вихованні майбутнього фахівця. Заходи з психологічної підготовки студентів до професійної трудової діяльності бухгалтера, аналітика, аудитора.

КЕЙСОВІ ЗАВДАННЯ

Кейс 1. Однією з характеристик, яка визначає бухгалтерський облік як науку, є наявність розвиненої системи наукових теорій. Лише в умовах побудови бухгалтерського обліку як системи теорій може відбуватися синтез наукового знання, який може вказувати на зрілість бухгалтерського обліку як науки.

Оформіть у вигляді таблиці суть облікових теорій за принципом «Теорія – основні положення». *Додатково зауважте* відмінності кожної з теорій.

Кейс 2. Під класифікацією об'єктів наукового дослідження розуміють їхній поділ на групи за певними ознаками з метою вивчення та наукового узагальнення.

Покажіть схематично класифікацію об'єктів наукового дослідження за різними ознаками.

Кейс 3. Актуальність наукового дослідження визначається тим, чи будуть його результати сприяти вирішенню конкретних практичних завдань або усуненню існуючих теоретичних суперечностей у галузі бухгалтерського обліку загалом або в її окремих ділянках.

Покажіть у табличній формі відмінності між фундаментальними і прикладними науковими дослідженнями.

Кейс 4. *Наведіть* завдання наукового дослідження, поставлені дослідником, що опрацьовує наукову тему «Бухгалтерський облік і контроль витрат у системі управління підприємств».

Кейс 5. Під час здійснення наукових досліджень свідоме застосування науково обґрунтованих методів варто розглядати як найсуттєвішу умову отримання нових знань на основі здобутих наукових фактів.

Покажіть у табличній формі найбільш поширені класифікаційні ознаки наукових методів та їхню характеристику із наведенням власних прикладів.

Кейс 6. *Покажіть* у табличній формі види і приклади спостережень у бухгалтерських наукових дослідженнях. *Уточніть*, це про що? – Вид спостереження, Характеристика, Приклад.

Кейс 7. У наукових дослідженнях з обліку і аудиту широко використовують емпіричні експериментальні методи.

Наведіть у табличній формі найбільш поширені емпіричні експериментальні методи, їхню характеристику та приклади.

Кейс 8. У науковій літературі виділяють різноманітні ознаки класифікації інформації.

Відобразіть у табличній формі найбільш поширені класифікаційні ознаки видів інформації.

Кейс 9. Друковані джерела інформації – це друкована продукція, що пройшла редакційно-видавничу обробку, наприклад, підручники, посібники, журнали, брошури тощо.

Відобразіть у табличній формі класифікацію друкованих джерел інформації, які можуть бути використані у бухгалтерських наукових дослідженнях: тип друкованого джерела інформації – Характеристика.

Кейс 10. Пошук джерел інформації для проведення наукових досліджень є одним із ключових етапів наукового дослідження.

Покажіть схематично низку критеріїв, які необхідні для пошуку джерел інформації для наукових досліджень у галузі обліку і аудиту.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Наукове дослідження – це:

- а) робота, у якій сформульовано і обґрунтовано предмет і об'єкт;
- б) процес цілеспрямованого вивчення певного об'єкта (предмета або явища), використовуючи наукові методи з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення у практичній діяльності людей;
- в) це сукупність організаційних, методичних і технічних прийомів, що здійснюються за допомогою певних процедур;
- г) це дії, які конкретизують застосування методичних прийомів дослідження процесу відтворення необхідного продукту, забезпечують виявлення конфліктних ситуацій з метою їх своєчасного усунення та запобігання виникненню у підприємницькій діяльності.

2. Наукові дослідження поділяються на:

- а) емпіричні та теоретичні;
- б) емпіричні, теоретичні та прості;
- в) прості і складні;
- г) об'єктні та предметні.

3. Мета наукового дослідження – це:

- а) авторська стратегія в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження;
- б) процес визначення проблеми наукового дослідження;
- в) те, на що спрямований процес пізнання науковця;
- г) це процес або явище, у межах якого виникають проблеми (чи проблема) для вивчення.

4. Завдання наукового дослідження:

- а) деталізований перелік дій, які мають бути проведені у процесі наукового дослідження з метою реалізації його мети;
- б) визначення взаємопов'язаних елементів наукового дослідження;
- в) авторська стратегія здобуття нових знань про об'єкт та предмет дослідження;
- г) визначення предмета наукового дослідження і поділ його на групи за певними ознаками з метою вивчення та наукового узагальнення.

5. Предмет і об'єкт наукового дослідження співвідносяться як:

- а) це несумісні поняття;
- б) об'єкт є частиною предмета;
- в) предмет є частиною об'єкта;
- г) це ідентичні поняття.

6. Визначити об'єкт наукового дослідження означає дати відповідь на запитання:

- а) як здійснюється дослідження?   в) що розглядається у дослідженні?
- б) де здійснюється дослідження?   г) ким здійснюється дослідження?

7. Класифікацію об'єктів наукового дослідження здійснюють за такими ознаками:

- а) за науковими рівнями та за часом виконання;
- б) за типами та за рівнем складності;
- в) за функціями і за часом виконання;
- г) за науковими рівнями і за ступенем складності.

8. У наукових дослідженнях у галузі обліку і аудиту розрізняють такі види їхньої актуальності:

- а) теоретична, емпірична;   в) проста, складна;
- б) фундаментальна, прикладна;   г) натуральна, штучна.

9. Класифікація основних видів наукових досліджень у галузі обліку і аудиту:

- а) позитивні, негативні, кількісні, якісні, зображальні, аналітичні, прикладні, фундаментальні;
- б) кількісні, якісні, зображальні, аналітичні, прикладні, фундаментальні, логічні;
- в) кількісні, розрахункові, зображальні, аналітичні, прикладні, фундаментальні, теоретичні;
- г) позитивні, нормативні, кількісні, якісні, описові, аналітичні, прикладні, фундаментальні.

10. Бухгалтерський, фінансовий та управлінський облік; фінансовий, економічний та стратегічний аналіз; фінансовий контроль та аудит – це:

- а) предмети наукових досліджень;   в) галузі наукових досліджень;
- б) явища наукових досліджень;   г) об'єкти наукових досліджень.

11. Наукове дослідження у галузі обліку і аудиту можна описати такою функцією:

- а) {обліково-аудиторське наукове дослідження, кінцева мета, предметна область, інформаційне забезпечення, методичне забезпечення, програмне і технічне забезпечення, час реалізації задачі, витрати на реалізацію задачі};

- б) {кінцева мета, предметна область, інформаційне забезпечення, методичне забезпечення, програмне і технічне забезпечення, час реалізації задачі};
- в) {обліково-аудиторське наукове дослідження, інформаційне забезпечення, методичне забезпечення, програмне і технічне забезпечення, час реалізації задачі, витрати на реалізацію задачі};
- г) {обліково-аудиторське наукове дослідження, кінцева мета, предметна область, інформаційне забезпечення, методичне забезпечення, програмне і технічне забезпечення}.

12. Інформаційна сукупність, яка подає досліджуваний об'єкт у вигляді моделі, – це:

- а) інформаційне моделювання;
- в) нормативно-правове регулювання;
- б) дослідження документів;
- г) усі відповіді неправильні.

13. Створення нової інформації полягає у:

- а) упорядкуванні сукупності елементів арифметичних і логічних операцій, записаних будь-якою вихідною мовою;
- б) визначенні стану об'єкта дослідження і виконання організаційно-методологічної підготовки досліджень;
- в) проведенні спостережень і виборі оціночних критеріїв, досліджуваних економічних процесів, а також збереженні і групуванні інформації;
- г) виявленні недоопрацювань, які потім усуваються дослідником.

14. Вторинні документи:

- а) містять безпосередньо результати наукових досліджень, проектно-конструкторських робіт, виробничої діяльності тощо;
- б) містять відомості фактичного характеру, що є недоречними у процесі виробництва інформаційних продуктів і надання послуг, необхідних для інформаційного забезпечення;
- в) є результатом аналітико-синтетичної переробки первинних документів, інформують користувачів про наявність та зміст опублікованих і неопублікованих документів;
- г) передають дослівно зміст первинних документів для ознайомлення з результатами спостережень, експериментів, наукових досліджень, без будь-яких змін, висновків, пропозицій, критичних оцінок.

15. На які види поділяються бібліографічні літературні джерела економічної інформації:

- а) науково-дослідна література, навчальна література, науково-популярна література.
- б) статистичні матеріали, практичні посібники;
- в) праці відомих представників економічної думки, довідкова література;
- г) усі вищеперелічені варіанти правильні.

16. До інформаційних систем нового покоління належать:

- а) інформаційно-пошукові системи;
- б) інформаційно-управляючі, або управлінські, системи;
- в) інформаційно-довідкові системи;
- г) немає правильної відповіді.

17. В економіці України найпоширенішими є:

- а) інтелектуальні інформаційно-пошукові системи;
- б) розрахунково-логічні системи;
- в) експертні системи;
- г) немає правильної відповіді.

18. Основні тематики бухгалтерських наукових досліджень можна згрупувати за такими напрямками:

- а) дослідження у сфері контролінгу, обліку у бюджетних установах, ІС, аудиту, оподаткування, аналізу і контролю;
- б) дослідження у сфері фінансового обліку, управлінського обліку, екаунтінгу, зовнішньоекономічної діяльності;
- в) дослідження у сфері фінансового обліку, управлінського обліку, інформаційних систем, аудиту, оподаткування, аналізу і контролю;
- г) дослідження у сфері фінансового обліку, обліку у різних галузях економіки, обліку за МСФЗ (МСБО) і контролю.

19. Дослідження у сфері фінансового обліку – це:

- а) наукові дослідження, в яких розглядаються питання прийняття рішень керівниками різних рівнів підприємства на основі інформації, яка формується в системі управлінського обліку;
- б) наукові дослідження, які стосуються змісту та структури фінансової звітності, обліку окремих видів активів, зобов'язань та власного капіталу, а також прийняття управлінських рішень на основі інформації системи фінансового обліку;

- в) наукові дослідження, присвячені питанням вдосконалення організації та методики ведення бухгалтерського обліку за допомогою автоматизованих систем;
- г) наукові дослідження, метою яких є розгляд окремих питань організації та здійснення аналізу і контролю на підприємствах.

20. В Україні прийнято під час здійснення наукових досліджень формувати наукову новизну отриманих результатів за допомогою використання таких слів і фраз:

- а) досліджено..., систематизовано..., розкрито...;
- б) сформовано..., розроблено..., аргументовано...;
- в) вперше..., удосконалено..., набуло подальшого розвитку...;
- г) проаналізовано..., досліджено..., вперше..

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бахтина И. Л., Лобут А. А., Мартюшов Л. Н. Методология и методы научного познания: учеб. пособ. Екатеринбург, 2016. 119 с.
2. Горелов Н. А., Круглов Д. В. Методология научных исследований: учебник для бакалаврата и магистратуры. Москва: Издательство Юрайт, 2016. 290 с. Серия: Бакалавр и магистр. Академический курс.
3. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб./ за ред. А. А. Мазаракі. Київ: КНТЕУ, 2010. 280 с.
4. Євтушенко М. Ю., Хижняк М. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2019. 350 с.
5. Методология научных исследований: учебник для магистратуры / М. С. Мокий, А. Л. Никифоров, В. С. Мокий; под ред. М. С. Мокия. Москва: Издательство Юрайт, 2018. 255 с.
6. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Наукові дослідження в бухгалтерському обліку» для магістрів V курсу усіх форм навчання спеціальності 071 «Облік та оподаткування» / уклад.: канд. екон. наук, проф. О. І. Білоус. Тернопіль: ТНТУ, 2019. 79 с.
7. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII, із змінами і доп. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/65715.html> (дата звернення: 09.08.2021).

8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 13.12.91 № 1977 та від 26.11.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996. Редакція від 01.01.2018. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 09.08.2021).
10. Шишкіна Є. К., Носирев О. О. *Методологія наукових досліджень*: навч. посіб. Харків: Вид-во «Діса плюс», 2014. 200 с.

Допоміжна

1. Авраменко Н. Л. Науково-дослідна робота студентів як складова навчального процесу: стан, проблеми та шляхи удосконалення: на прикладі кафедри техногенно-екологічної безпеки Національного університету державної податкової служби України. *Безпека життєдіяльності*. 2011. № 5. С. 17–21.
2. Ганін В. І., Ганіна Н. В., Гурова К. Д. *Методологія соціально-економічного дослідження*. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
3. Колесников О. В. *Основи наукових досліджень*: навч. посіб. 2-ге вид., випр. та доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2011. 144 с.
4. Краус Н. М. *Методологія та організація наукових досліджень*: навч.-метод. посіб. Полтава: Оріяна, 2012. 183 с.
5. Фоміна Л. В. *Методичні матеріали для семінарських занять з курсу «Методологія наукових досліджень»*. ДВНЗ «НГУ», 2015. 12 с.
6. *Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів*. Київ: Знання, 2008. 16 с.
7. *Методология и методы научных исследований в экономике и менеджменте: пособие для вузов* / Н. Б. Завьялова, А. Н. Головина, Д. В. Завьялов, Л. П. Дьяконова, М. С. Мельников и др.; под ред. Н. Б. Завьяловой, А. Н. Головиной. Москва–Екатеринбург, 2014. 282 с.
8. Мокін Б. І., Мокін О. Б. *Методологія та організація наукових досліджень*: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.
9. *Навчально-методичний посібник з дисципліни «Університетська освіта»* / укл. М. В. Пустовіт. Кіровоград: КНТУ, 2013. 87 с.
10. *Наукова періодика України та бібліометричні дослідження: монографія* / Л. Й. Костенко та ін. Київ, 2014. 173 с.
11. Овчаров А. О., Овчарова Т. Н. *Методология научного исследования: учебник*. Москва: ИНФРА-М, 2014. 304 с.
12. *Основи методології та організації наукових досліджень*: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, ад'юнктів: рек. МОНУ / А. Є. Конверський, В. І. Лубський, Т. Г. Горбаченко, В. А. Бугров; за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр навчальної літератури, 2010. 352 с.

13. Основы научных исследований в бухгалтерском учете: учеб.-метод. комплекс по дисциплине для студ. спец. 080109 «Бухгалтерский учет, анализ и аудит» всех форм обучения: самост. учеб. электрон. изд. / Сыкт. лесн. ин-т; сост.: Л. В. Сластикина. Электрон. дан. Сыктывкар: СЛИ, 2012. URL: <http://lib.sfi.komi.com> (дата обращения: 09.08.2021).
14. Пилипчук М. І., Григорев А. С. Основи наукових досліджень. Київ: Знання, 2007. 270 с.
15. Політична наука: Методи дослідження: підручник / О. А. Габріелян та ін.; за ред. О. А. Габріеляна. Київ: Видавничий центр «Академія», 2012. 320 с.
16. Пономарев А. Б., Пикулева Э. А. Методология научных исследований: учебник. Пермь: Изд-во Перм. нац. исслед. политехн. ун-та, 2014. 186 с.
17. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підруч. Київ: Знання, 2007. 317 с.
18. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Донецьк: РВВ ДНУ, 2014. 48 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 09.08.2021).
2. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 09.08.2021).
3. Національна академія наук України. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx> (дата звернення: 09.08.2021).

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

*Іонін Євген Євгенович,
Поліщук Олена Тимофіївна
Гевлич Лариса Леонідівна
та інші.*

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ЗБІРНИК
кейсів з фахових дисциплін для
здобувачів вищої освіти СО «Магістр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»**

Електронне видання

Редактор	А. О. Цяпало
Технічний редактор	Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 15.09.2021
Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 5,11
Зам. 37

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018